

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

Katedra demografie a geodemografie

Studijní obor: Demografie se sociální geografii

**SINGLES V ČESKÉ REPUBLICE VE SVĚTLE
PROMĚN HODNOTOVÝCH ORIENTACÍ**

**SINGLES IN THE CZECH REPUBLIC IN THE
PERSPECTIVE OF CHANGING VALUE
ORIENTATION**

Bakalářská práce

Václava Hromádková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 28. 07. 2016

Podpis:.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Mgr. Anně Šťastné, Ph.D. za inspirativní rady, její ochotu a čas, který mi věnovala a také RNDr. Jiřině Kocourkové Ph.D. za rady a nápady k mé bakalářské práci. Dále bych chtěla poděkovat svým blízkým za pomoc a trpělivost při mém studiu.

Singles v České republice ve světle proměn hodnotových orientací

Abstrakt

Cílem práce je analýza vývoje singles v České republice po roce 1990 ve světle druhého demografického přechodu. Zaměřím se na charakteristiku singles dle rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání, ekonomické aktivity a jejich teritoriálního rozmístění. Budu se také snažit analyzovat postoje a hodnotové orientace v České republice v otázkách týkajících se rodiny a partnerských vztahů. Práce vychází ze statistických dat ČSÚ a dat sociologického šetření European Values Study, na kterých jsou za využití binární logistické regrese dokumentovány proměny postojů dle vybraných charakteristik respondentů. Výsledky práce ukazují, že podíl singles na populaci České republiky se neustále zvyšuje. Na základě analýzy hodnotových orientací v České republice mohu konstatovat, že od roku 1990 došlo k poměrně velké proměně hodnot obyvatelstva směrem k novým a alternativním formám žití a soužití partnerů. Za průkopníky nového typu hodnot lze považovat mladší svobodné osoby, které mají velmi často vysokoškolské vzdělání.

Klíčová slova: druhý demografický přechod, singles, postoj, Česká republika

Singles in the Czech Republic from the perspective of changing value orientation

Abstract

The intention of this study is to analyze an evolution of singles in the Czech Republic from 90s from the perspective of a second demographic transition. I will focus on the singles' characteristic according to marital status, education level, economic activity and territorial location. This study also contains an analysis of attitude and value orientation in the Czech Republic in issues concerning family and relationships. The main source of data for the analysis is data from the Czech Statistical Office and data from sociological survey European Values Study which includes the information about the use binary logistic regression the changes of attitudes according to chosen characteristics of respondents. Results of the study show that the proportion of singles in the population of the Czech Republic is increasing. Results of the value orientation analysis say that there was a big change of value orientation in the Czech Republic. The new alternative forms of living and cohabitation of partners have been more popular since 1990. Younger unmarried people are considered as pioneers of the new lifestyle. These people often have university education.

Keywords: second demographic transition, singles, attitude, Czech Republic

OBSAH

Seznam tabulek.....	7
Seznam obrázků.....	10
1 Úvod.....	11
2 Teoretické vymezení.....	13
2.1 Teorie druhého demografického přechodu	13
2.2 Druhý demografický přechod v České republice	15
2.3 Proměny životního stylu v České republice	16
2.4 Definice pojmu singles.....	16
2.4.1 Typologie singles	18
2.4.2 Životní styl singles	19
3 Výzkumné hypotézy	20
4 Prameny a zdroje	22
5 Metodika	24
6 Analýza singles v České republice	27
6.1 Podíly singles	27
6.2 Singles dle rodinného stavu	30
6.3 Singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání	33
6.4 Singles dle ekonomické aktivity	34
6.5 Rozmístění singles v krajích	36
6.6 Analýza rozvodovosti.....	37
6.7 Rozpady nesezdaných soužití	38
6.8 Analýza sňatečnosti.....	38
6.9 Odklad důležitých životních startů do vyššího věku.....	39
7 Analýza proměn hodnotových orientací	41
7.1 Výběr výroků z EVS	41
7.2 Analýza výběrového souboru.....	42
7.3 Logistická regrese	48
7.3.1 Logistická regrese – data 1990.....	49
7.3.2 Logistická regrese – data 1999.....	52
7.3.3 Logistická regrese – data 2008.....	55

8	Analýza proměn hodnotových orientací ve věkové skupině 18–39 let	59
9	Závěr	67
	Seznam použité literatury.....	69
	Přílohy	76

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Podíly singles z celkového počtu domácností jednotlivců podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v letech 1990, 2001 a 2011	30
Tab. 2	Relativní četnosti pro sloučené varianty odpovědí na otázky z EVS v České republice v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)	43
Tab. 3	Charakteristika souboru respondentů dle vybraných kategorií v České republice v letech 1990, 1999 a 2008 (relativní četnosti – uvedeno v %)	44
Tab. 4	Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Prosím řekněte, pro každou z následujících skutečností, jak jsou ve Vašem životě důležité: Rodina.“, „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ a „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)	45
Tab. 5	Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“, „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)	47
Tab. 6	Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)	48
Tab. 7	Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 1990	50

Tab. 8	Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“, „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 1990	51
Tab. 9	Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“, „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 1999	52
Tab. 10	Poměry šancí pro otázky „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroku, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ v České republice v roce 1999	54
Tab. 11	Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroku, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 1999	55
Tab. 12	Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“, „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 2008	56
Tab. 13	Poměry šancí pro otázky „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ v České republice v roce 2008	57
Tab. 14	Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 2008	58
Tab. 15	Charakteristika souboru respondentů dle vybrané kategorie v České republice ve věkové skupině 18–39 let v letech 1999 a 2008 (relativní četnosti – uvedeno v %)	60

Tab. 16	Relativní četnosti pro sloučené varianty odpovědí na otázky z EVS v České republice ve věkové skupině 18–39 let v letech 1999 a 2008 (v %)	60
Tab. 17	Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky ve věkové skupině 18–39 let s vybranými výroky dle vybrané kategorie v letech 1999 a 2008 (v %)	62
Tab. 18	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999 (1)	63
Tab. 19	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999 (2)	64
Tab. 20	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999 (3)	64
Tab. 21	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008 (1)	65
Tab. 22	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008 (2)	66
Tab. 23	Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008 (3)	66

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 1991	28
Obr. 2	Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2001	29
Obr. 3	Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2011	29
Obr. 4	Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 1991.....	31
Obr. 5	Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2001.....	32
Obr. 6	Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2011.....	32
Obr. 7	Rozložení singles mužů dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací mužů v České republice v roce 2011	33
Obr. 8	Rozložení singles žen dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací žen v České republice v roce 2011	34
Obr. 9	Rozložení singles mužů dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací mužů v České republice v roce 2011	35
Obr. 10	Rozložení singles žen dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací žen v České republice v roce 2011.....	35
Obr. 11	Podíl domácností singles v krajích České republiky v roce 2011 (v %)	36
Obr. 12	Míra rozvodovosti manželství bezdětných žen v České republice v letech 1991, 2001 a 2011	37
Obr. 13	Průměrný věk při vstupu do prvního manželství podle pohlaví v České republice v letech 1991–2011	39

Kapitola 1

1 Úvod

Po roce 1989 začaly v České republice probíhat změny demografického chování, které se výrazně projevíly také v partnerském a rodinném chování mladých lidí. Do té doby byla Česká republika charakteristická vyšší úrovní plodnosti koncentrovanou do nízkého věku rodiček i častými a časnými sňatky. První projev změn v demografickém chování v České republice byl pokles intenzity plodnosti, který byl následován poklesem sňatečnosti. Zároveň rostl věk žen při prvním porodu a věk snoubenců při sňatku. Začal se rozšiřovat trend nesezdaných soužití, v důsledku čehož rostl podíl dětí narozených mimo manželství a podíl neúplných rodin a domácností. Lidé začali odkládat důležité životní starty do vyššího věku, tedy déle zůstávají u rodičů a rodiny zakládají až ve vyšších věcích. Toto je způsobeno zejména prodlužující se dobou studia, touhou cestovat a snahou se nejprve uchytil na trhu práce a finančně se zajistit před vstupem do manželství a rozhodnutím mít děti (Možný, 2006).

Uvedené změny jsou vysvětlovány v kontextu druhého demografického přechodu (Sobotka, Zeman, Kantorová, 2003), se kterými úzce souvisí proměna hodnotových orientací obyvatelstva. Začaly se proměňovat postoje k manželství a rodičovství. Rozšiřovaly se nové způsoby partnerského soužití i nové životní styly, které souvisí se zvyšující se pluralitou forem rodinného a partnerského uspořádání (Hašková, 2009). Populárními se stávají mimomanželské formy soužití, začíná být tedy značný podíl svobodných zejména mezi mladými lidmi (Katrňák, 2001).

Velké rozšíření zaznamenal fenomén singles. Tento pojem je poměrně problematický a není lehké jej definovat. Jedná se o osoby bez dlouhodobého partnera či žijící v samostatné domácnosti. Často se jako singles označují svobodné, nesezdané osoby (Drotován, 2008). Většina autorů se ale shoduje na tom, že u singles není nejdůležitější rodinný stav, ale to, zda osoba má či nemá dlouhodobý vztah (Drotován, 2008). Mohou se plně věnovat budování kariéry, svým zájmům a samy sobě. Zároveň také mohou vstupovat do více nezávazných a sexuálních vztahů. Tomuto fenoménu je již věnována jistá pozornost, ale není detailně prozkoumán především z důvodu nejednotné definice této skupiny i nedostatku dat. Toto téma je ovšem velmi důležité, neboť fenomén singles úzce souvisí s proměnou intimních a rodinných vztahů a do značné míry odráží preference v rodinném chování zejména mladých osob.

Jedním z důvodů pro výběr tohoto tématu byla jeho aktuálnost. Demografické změny spojené s průběhem druhého demografického přechodu a změnami ve formách soužití zasahují do života

celého obyvatelstva České republiky a ovlivňují každého člena společnosti. Cílem práce je analýza vývoje singles v České republice po roce 1990 ve světle druhého demografického přechodu. Zaměřím se zejména na charakteristiku singles z hlediska jejich rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání, ekonomické aktivity i jejich teritoriálního rozmístění. Dále se také budu snažit analyzovat postoje, hodnotové orientace a životní styl osob v České republice v otázkách týkajících se rodiny, partnerských vztahů a rodičovství. Následně se budu snažit nalézt rozdílnosti mezi názory osob, které mají dlouhodobý vztah a mezi singles osobami.

Práce vychází ze statistických dat ČSÚ a dat sociologického šetření. Hlavním zdrojem dat jsou data ze Sčítání lidu, domů a bytů, týkající se všech samostatně bydlících hospodařících domácností jednotlivců ve věku 25-39 let. Dále jsem využila data z mezinárodního šetření European Values Study (dále jen EVS), na kterých jsou za využití binární logistické regrese dokumentovány proměny postojů dle vybraných charakteristik respondentů.

Struktura práce je následující. Třetí kapitola je věnována teoretickému představení druhého demografického přechodu a proměn životního stylu v České republice. Popsán je také fenomén singles, jeho možné definice, typologie a životní styl. Čtvrtá a pátá kapitola obsahuje popis pramenů a zdrojů dat a metodiky výpočtů. Analytická část je zaměřena na analýzu singles v České republice ve světle druhého demografického přechodu a proměn životního stylu. V šesté kapitole jsou zkoumány charakteristiky osob, které je možné označit za singles, stejně tak jako některé faktory, které k životnímu stylu singles vedou, jako je posun sňatečnosti do vyššího věku či rozvodovost bezdětných a rozpady nesezdaných soužití. V rámci sedmé a osmé kapitoly jsem se zaměřila na analýzu proměn hodnotových orientací české populace od roku 1990 prostřednictvím dat z EVS.

Kapitola 2

2 Teoretické vymezení

2.1 Teorie druhého demografického přechodu

Koncept druhého demografického přechodu popsali v roce 1986 nizozemský demograf Dirk van de Kaa a belgický demograf Ron Lesthaeghe ve svém článku *Twee demografische transtities?*. (Lesthaeghe, 2010). Demografické chování autoři zkoumali v Nizozemsku a Belgii. Van de Kaa v návaznosti na tento článek provedl zkoumání i v dalších třiceti evropských zemích, které shrnul v článku *Europe's Second Demographic Transition*.

Základní myšlenkou této teorie bylo, že industrializované země vstoupily do nové etapy v demografickém vývoji (Van de Kaa, 2002, s. 1). Tato etapa je charakterizovaná poklesem intenzity plodnosti až pod hranici prosté reprodukce, tedy pod 2,1 dítěte na jednu ženu. Příčinou je podle Van de Kaa (2002) převážně posun hodnot a postojů společností od altruismu k individualismu. To se projevuje v několika dimenzích. Van de Kaa popisuje posun ve všech dimenzích v časovém sledu mezi lety 1965–1995 (Van de Kaa, 2002, s. 10):

1. Pokles úhrnné plodnosti v důsledku snížení plodnosti ve vyšším věku: pokles vyšších pořadí narozených.
2. Klesá počet předmanželských početí a s tím i počet manželství uzavřených na základě těhotenství snoubenky.
3. Sňatkový věk ještě klesá.
4. Dochází k odkládání rodičovství, plodnost mladých žen klesá.
5. Zvyšuje se počet rozvodů.
6. Dochází k odkladu manželství do vyššího věku a roste počet nesezdaných soužití před uzavřením manželství. Zvyšuje se věk při prvním sňatku.
7. Nesezdaná soužití jsou stále populárnější, manželství jsou odložena do doby těhotenství snoubenky. Zvyšuje se podíl dětí narozených mimo manželství a také průměrný věk matek při narození prvního dítěte.
8. Dochází k legalizaci interrupcí a sterilizací, čímž dochází k dalšímu snížení nechtěných těhotenství. Klesá počet těhotenství žen staršího věku.
9. Nesezdaná soužití se stávají ještě populárnějšími, jsou stále častější u ovdovělých a rozvedených.

10. Nesezdaná soužití se stávají stále více alternativou manželství, zvyšuje se mimomanželská plodnost.
11. Průměrný počet dětí na jednu ženu se stabilizuje na nízké úrovni.
12. Průměrný počet dětí na jednu ženu mírně roste v důsledku plodnosti žen, které své první mateřství odložily na pozdější dobu. Stále častěji se rodí děti nízkých pořadí ve vyšším věku.
13. Ne všechny odložené děti se narodí.
14. Roste dobrovolná bezdětnost.
15. Velikost plodnosti generací nezajišťuje jejich reprodukci, tzn. počet dcer je menší než počet matek.

Proměny v demografických strukturách rodin proběhly rychleji v období druhého demografického přechodu, než tomu bylo za prvního demografického přechodu (tzv. demografické revoluce) (Lesthaeghe, 1991–1992).

S teorií druhého demografického přechodu souvisí pojem postmaterialismus, který se začíná dostávat do povědomí zejména mladých lidí a je součástí širší transformace (Inglehart, 1971). Jedná se o hodnotový směr, který upřednostňuje nemateriální hodnoty, tedy možnost seberealizace, samostatnost, kvalitu života (Linhart et al., 1996, s. 165). Naopak materialistické hodnoty kladou důraz na ekonomické a fyzické bezpečí. Inglehart (1977) dále tvrdí, že za nepříznivých ekonomických podmínek se lidé přiklánějí spíše k materialistickým hodnotám, naopak v dobách ekonomické prosperity kladou důraz na postmaterialistické hodnoty. Tyto hodnoty ovšem ovlivňuje také to, v jakém prostředí člověk vyrůstal, např. v období bez válečného konfliktu.

Van de Kaa (1987) podobně používá pojmy progresivita a konzervatismus. Podle něj (Van de Kaa, 1987, s. 7) se většina evropských zemí posunula od konzervatismu k progresivitě, která se definuje jako snaha hledat změny a oprostit se od minulosti.

Podle Rabušice (2001, s. 177) hrála velkou roli proměna hodnotových orientací populací. Vznikaly nové vzorce chování, nové kulturní hodnoty. Důležitou otázkou zůstává, zda byla proměna hodnot v souvislosti s druhým demografickým přechodem ovlivněna ekonomickou situací jednotlivých států. Tímto se ve své práci zabýval i Van de Kaa (1987), který si myslí, že proměna hodnot má svůj vlastní průběh a není tedy příliš závislá na ekonomickém vývoji. Naopak pro šíření druhého demografického přechodu byla důležitá komunikace mezi lidmi a páry, které si sdělovaly vzájemně své zkušenosti. Toto přispívalo např. k šíření plánovaného rodičovství a moderních metod antikoncepce (Rabušic, 2001, s. 173).

Teorie druhého demografického přechodu byla podrobena i kritice. Coleman (2004) tvrdí, že se nejedná o přechod, a už vůbec ne o demografický, protože se týká spíše proměn hodnot a životního stylu obyvatelstva, než demografických událostí.

Jisté tedy je, že partnerské vztahy prošly velkou proměnou. Ve své práci se budu zabývat především změnami v hodnotových orientacích a životním stylu osob, které byly průvodním jevem a hlavní příčinou změn v souvislosti s druhým demografickým přechodem v České republice.

2.2 Druhý demografický přechod v České republice

Změny spojené s druhým demografickým přechodem byly ve většině vyspělých severních a západních evropských zemích dokončeny do konce 20. století. Avšak státy východní Evropy měly poněkud odlišný vývoj a průběh změn v demografickém chování. Ve státech, které patřily do roku 1989 do východního bloku, byl pozorován opožděnější nástup těchto změn. Jedná se o Jugoslávii, Rumunsko, Bulharsko, Albánii, Sovětský svaz, Východní Německo, Maďarsko, Polsko a Československo. Tyto země byly od druhé světové války izolovány od zbytku Evropy.

V důsledku tohoto rozdělení Evropy na východní a západní blok, začaly změny v České republice probíhat až po roce 1989, tedy po sametové revoluci a změně politického režimu. To znamenalo ukončení separace států východní Evropy a začátek pronikání zvyků a vývoje ze států západní Evropy. Do té doby byla Česká republika charakteristická vyšší úrovní plodnosti, častými a časnými sňatky a přetrváváním rodinných hodnot, což bylo způsobeno z velké části prorodinnou politikou, zejména v průběhu 70. let (Rychtaříková, 1998). Ovšem souvislosti tohoto demografického chování byly mnohem širší. Velký vliv měly i strukturální podmínky, jako je například omezená možnost seberealizace – omezené možnosti studia či ekonomického uplatnění. Dalším důležitým faktorem, který ovlivňoval demografické chování v České republice v období socialismu, byl nedostatek hormonální antikoncepce.

Důležitou změnou byl také přechod od centrálně plánovaného hospodářství na tržní hospodářství, což způsobilo obrovský nárůst příležitostí pro společnost. Lidé se mohli najednou svobodně rozhodovat, jak naložit se svým životem, studovat, budovat si kariéru, cestovat. V důsledku toho se začaly proměňovat i postoje k manželství a rodičovství.

Prvním projevem změn v demografickém chování v České republice byl pokles intenzity plodnosti, který byl následován poklesem sňatečnosti. Zároveň rostl věk žen při prvním porodu a věk snoubenců při sňatku. Začal se rozšiřovat trend nesezdaných soužití, v důsledku čehož rostl podíl dětí narozených mimo manželství a podíl neúplných rodin a domácností. Vědci a odborníci vedou ještě dnes diskuzi o tom, zda byly tyto změny důsledkem opožděného příchodu druhého demografického přechodu či nepříznivé hospodářské situace v období transformace. Rychtaříková (1999, s. 27) uvádí, že změny v reprodukčním chování v České republice proběhly v období transformace velmi rychle a příčinou byla nejspíše změna vnějších podmínek, které měly vliv na rozhodování lidí, zda vůbec založit rodinu a dále i na počet dětí. Roli mohl hrát také nově se objevující fenomén nezaměstnanosti a s tím spojené ekonomické nejistoty (Rychtaříková, 1999). S tímto názorem polemizuje například Rabušic (2001), který je spíše zastáncem toho, že změny probíhaly v důsledku vlivu druhého demografického přechodu.

S odstupem času se většina autorů začíná přiklánět k tomu, že změny v reprodukčním chování v České republice byly výsledkem interakce obou těchto příčin. Sobotka (2011) uvádí, že pro Českou republiku měla hospodářská transformace významné důsledky, ovšem nelze opomenout vliv kulturních změn spojených s druhým demografickým přechodem. Podle Lesthaeghe a Surkyna (Lesthaeghe, Surkyn, 2004) se demografické změny nejprve jevily jako důsledek ekonomických problémů, ovšem tento výklad se ukázal jako nedostatečný, neboť po odeznění transformace hospodářství se hodnoty demografických ukazatelů nevrátily na předchozí

úroveň. Když byla transformace ukončena, stal se hlavním faktorem změn druhý demografický přechod (Leshaege, Surkyn, 2002, s. 3).

2.3 Proměny životního stylu v České republice

V průběhu druhého demografického přechodu se začal rapidně měnit životní styl osob. Umožnilo to zejména rozvolnění politického režimu po roce 1989. Lidé získali spoustu nových možností, co se týká studia, kariéry a seberealizace. U mladých lidí se změnily priority a životní cíle. Došlo ke snížení atraktivitu instituce manželství, což mělo za důsledek právě vznik nových životních stylů, které budou nejvíce vyhovovat současným společenským podmínkám (Rabušic, 2000). To způsobilo, že není již kladen takový důraz na sňatek. Důsledkem této kulturní proměny byl zejména vznik a růst počtu osob, které jsou označovány jako singles.

Je tedy potřeba definovat si, co to životní styl vlastně je. *„Životním stylem člověka je možné rozumět ve značné míře konzistentní životní způsob jednotlivce, jehož jednotlivé části si vzájemně odpovídají, jsou ve vzájemném souladu, vycházejí z jednotného základu, mají společné jádro, resp. určitou jednotící linii, tj. jednotný „styl“, který se jako červená linie prolíná všemi podstatnými činnostmi, vztahy, zvyklostmi apod. nositele daného životního stylu.“* (Duffková, 2006). Životní způsob se pak nejčastěji definuje jako systém činností, vztahů, životních projevů a zvyklostí, které jsou charakteristické pro jedince či celou společnost (Duffková, 2006).

Chaney (1996) podobně uvádí, že životní styly jsou určité vzorce jednání, které odlišují jednání lidí mezi sebou. *„Životní styl je jakýkoliv rozlišovací a následně rozpoznatelný mód žití“*. (Sobel, 1981).

Utváření životního stylu jedince je ovlivňováno mnoha faktory. Obecně by se daly rozdělit na vnější faktory a subjektivní vlastnosti jedince. V případě vnějších faktorů se jedná například o životní podmínky, způsob výchovy a rodinnou situaci jedince. Důležité pak jsou subjektivní vlastnosti jedince, kam můžou být zařazeny jeho potřeby, hodnoty, schopnosti či zájmy (Duffková, 2006). Právě analýzou těchto subjektivní vlastností osob se budu zabývat v druhé části práce, k čemuž budou využita data z EVS.

Životní styl se samozřejmě bude odlišovat podle různých charakteristik jedince. Jiný životní styl tedy sledujeme mezi lidmi odlišného věku, pohlaví, vzdělání či rodinného stavu. Právě tyto kategorie budou využity v druhé části mé práce a budou v závislosti na nich zkoumány postoje osob k manželství a rodičovství. Cílem této analýzy bude snaha doložit vývoj fenoménu singles v České republice ve světle hodnotových proměn osob.

2.4 Definice pojmu singles

Pojem singles se objevuje zejména v souvislosti s druhým demografickým přechodem, ovšem nejedná se o zcela nový fenomén. Za první dílo, zabývající se tímto tématem, se považuje *The Singles Women* od autorů Beama a Dickinsona z roku 1934 (Kotyzová, 2011). Tento pojem je poměrně problematický a není lehké jej definovat. Nelze tedy hovořit o nějaké univerzálně platné definici. Často se jako singles označují svobodné, nesezdané osoby (Drotován, 2008). Ovšem

většina autorů se shoduje na tom, že u singles není nejdůležitější rodinný stav či to, zda má žena děti, ale jedná se o osoby bez dlouhodobého vztahu (Drotován, 2008). Na problém narážíme při snaze určit počet těchto osob.

Vyskytuje se také mnoho propracovanějších definic. Habartová vymezuje singles následovně. „*Žijí sami, je jim mezi 20 a 39 lety, jsou většinou svobodní, ekonomicky aktivní a mají vyšší úroveň vzdělání.*“ (Habartová, 2014). Dále lze singles vymezit na základě domácností. Jedná se tedy o domácnosti jednotlivců. Ani tato definice není stoprocentní. Singles totiž nemusí žít sám v jedné domácnosti a naopak jedna hospodářící osoba v domácnosti nemusí být singles.

Důležitým rysem tohoto fenoménu je dobrovolnost. Osoby, které si zvolily tento životní styl, jsou tak většinou spokojení, do manželství ani vstupovat nechtějí a život o samotě jim v podstatě vyhovuje (Jandourek, 2009, s. 23.). Mohou se plně věnovat budování kariéry, svým zájmům a samy sobě. Mohou také vstupovat do více nezávazných a sexuálních vztahů. Jak ovšem poukazuje Tomášek (2006), výše uvedené budování kariéry či možnost mnohých sexuálních vztahů nemusí být nutně důvody ke zvolení tohoto životního stylu, ale může se jednat spíše o důsledek singlovství.

Nedostatek v Jandourkově definici spatřuji v tom ohledu, že tento styl života někdy bývá jen dočasný a tak singles nemusí být zásadně proti vstupu do manželství. „*Většina osob jenom odkládá partnerství a sňatky a stále žije v přesvědčení, že později nalezne svého partnera a ožení se nebo vdají.*“ (Tomášek, 2003, s. 1). Další problematickou část u Jandourka shledávám v obtížném zařazení osob do kategorie singles podle této definice.

Takto jsou prezentované i singles v mnoha amerických seriálech. Jedním příkladem za všechny může být Sex ve městě s hlavní představitelkou Carrie Bradshaw. Zde je hrdinka představena jako mladá úspěšná svobodná žena, která je dobře finančně zajištěná díky tomu, že si vybudovala kariéru jako spisovatelka povídek pro ženy. Její vztahy jsou krátkodobé a vždy se vyznačují sexuálním nádechem. Svůj volný čas tráví na večírcích, kde pokaždé září novým a novým oblečením. Toto zobrazení života singles je do určité míry v souladu s Jandourkovou definicí, i když ne vždy je život singles takto ambiciózní.

Definicí singles se zabývala i Matoušková, která je definuje následovně. „*Jedná se o skupinu jedinců, kteří zůstávají svobodní a praktikují jen příležitostná soužití. Jedná se tedy o jedince, kteří nejenže žijí programově osamoceně či odděleně, ale rezignují i na jakékoli reprodukční strategie.*“ (Matoušková, 2011). Tato definice je v souladu s Jandourkovým pojetím, neboť také klade důraz na to, že si osoby volí singles život dobrovolně. Taktéž Hartl a Hartlová (2009) pojmají životní styl singles jako svobodnou volbu osoby. Singles jsou přesvědčeni o výhodách života bez závazků.

V současné době se objevují také konkrétnější a užší pojetí singles. Podle Tomáška (2003) se jedná o osoby ve věku 25–40 let žijící bez partnera, kteří se pro tento životní styl dobrovolně rozhodly na delší dobu, aby mohly navazovat a rozvíjet jiné než rodinné vztahy. Singles žijí častěji ve městech, bývají více fixovaní na rodiče, u kterých i zůstávají delší dobu. Bývají velmi nároční v tom, jak by měl jejich partner vypadat a jaký by měl být. Většinou působí tak, že ke svému životu nikoho jiného nepotřebují (Mlčoch, 2008).

2.4.1 Typologie singles

Za autora jedné ze základních typologií týkající se singles je považován americký sociolog Stein (1981), který rozdělil singles osoby do čtyř základních skupin podle dobrovolnosti a trvalosti svého stavu. Jedná se o:

- dobrovolní dočasní - momentálně svobodní na základě vlastního rozhodnutí, v budoucnosti ovšem předpokládají, že uzavrou sňatek
- dobrovolní trvalí - svobodní na základě vlastního rozhodnutí, nechystají se vstoupit do manželství ani v budoucnosti
- nedobrovolní dočasní - snaží se nalézt si partnera, ale zatím se jim to nedaří
- nedobrovolní trvalí - již dlouhou dobu se jim nedaří nalézt stálého partnera, jsou s tímto stavem nespokojení, ale časem rezignují a přijímají identitu singles života

(Stein, 1981, s. 10–11)

Typologií singles se zabýval také americký sociolog Staples. Singles rozdělil následovně, a to za použití míry otevřenosti vztahu:

- free-floating unattached - osoby, které jsou bez závazků a objevují se u nich pouze náhodné schůzky
- open-couple relationship - otevřený vztah, který je relativně stálý, avšak může zahrnovat ještě další sexuální a romantické vztahy
- close-couple relationship - uzavřený vztah, ve kterém dochází k vzájemnému uspokojování romantických a sexuálních potřeb
- committed singles - jedinci, kteří jsou zasnoubeni nebo dohodnuti, že budou společně žít
- accomodationalist - osoby, které jsou dočasně nebo permanentně osamělé, často starší osoby

(Staples, 1981, 44–45)

V současné době se v rámci životního stylu singles vymezují i určité alternativní druhy vztahů. Je pak sporné, zda tyto vztahy řadit do singles či ne. Jedná se například o svobodné ženy, které udržují vztah s ženatými muži (Tomášek, 2006). Dalším příkladem mohou být vztahy na dálku, vztahy na jednu noc, přítel do nepohody, otevřené vztahy, či tzv. víkendová manželství, kdy se partneři sice setkávají ve svém volném čase, nežijí ovšem ve společné domácnosti. Pro tento druh vztahu se používá zkratka LAT (living apart together), tedy „odděleně, přesto spolu“ (Tomášek, 2006).

Jako příklad novějšího rozdělení singles bych ráda uvedla typologii Linkové (2002). Jedná se o následující kategorie:

- společně, ale každý sám - totožné s LAT
- singles z donucení - osoby, které nyní nedobrovolně nemají partnera, ať již z důvodu velkého pracovního vytížení či nedávného rozpadu předchozího vztahu
- singles omylem - osoby, které nyní nemají partnera, ale do budoucna jej nezavrhují, pouze jej odkládají

(Linková, 2002, s. 31–32)

Otázkou je, kam řadit nesezdaná soužití, tzv. kohabítace. Jedná se o vztah totožný s manželstvím, ovšem takové osoby jsou stále svobodní. „*Přestože v současných bádáních je nesezdané soužití (kohabítace) spíše chápáno jako bezprostřední alternativa nahrazující nebo předcházející manželství, stále se nesezdané soužití mnohdy jeví jako bližší a podobající se singlovství než manželství (například – menší pravděpodobnost sdílení příjmů a plánování dětí).*“ (Tomášek, 2003).

2.4.2 Životní styl singles

Osoby, které jsou zahrnuty v pojmu singles, tvoří velmi heterogenní skupinu. Spojují je ovšem některé aspekty, které se často navzájem překrývají. Autorky Schwarz a Scott rozdělily singles na následující kategorie dle životního zaměření a motivace:

- supportive - osoby, které se snaží pomáhat ostatním
- passive - osoby s malou sociální interakcí, samotáři
- activists - osoby sociálně i politicky velmi aktivní
- individualistic - osoby, které se neustále chtějí rozvíjet a snažit se o osobní růst
- social - osoby s velkou sociální interakcí
- professional - osoby, jejichž životní náplní je práce a proto jí věnují většinu svého času i energie

(Schwarz, Scott, 2003, s. 199–202)

Kapitola 3

3 Výzkumné hypotézy

Od devadesátých let dochází k poklesu podílu rodinných domácností a růstu podílu domácností jednotlivců. Tento trend souvisí zejména s proměnou věkové struktury obyvatelstva, růstem nestability partnerských svazků a manželství a odkládáním partnerských soužití a důležitých životních startů do pozdějšího věku (Hašková, Vohlídalová, 2014). Z těchto důvodů dochází i k růstu počtu singles. Mezi osobami ve věku 25–39 let, kterými jsem se rozhodla zabývat, se jedná například o osoby, které se chtějí nejprve patřičně vzdělat a uchytit na pracovním trhu a až poté vstoupit do dlouhodobého vztahu. Jedna z respondentek výzkumu, prováděném Tomáškem (2006, s. 87) uvedla „jelikož nemám byt, nemůžu si ten luxus dovolit, dítě, to je otázka materiální“. Mojí první výzkumnou hypotézou tedy je, že singles jsou především ekonomicky aktivní a zaměstnané osoby.

Někteří autoři si ovšem myslí, že nestabilní situace na trhu práce tvoří překážku pro vznik stabilních dlouhodobých vztahů (Hašková, Vohlídalová, 2014). Z toho by ovšem vyplývalo, že se hodně singles vyskytuje spíše mezi nezaměstnanými osobami. Pomocí dat ze Sčítání lidu, domů a bytů se budu snažit zjistit, u jakých osob podle ekonomické aktivity je nejvyšší podíl singles osob.

Vzhledem k výrazné vzdělanostní mobilitě posledních 20 let dále předpokládám, že největší podíl singles osob bude mít vyšší vzdělání, což se také budu snažit ověřit pomocí dat ze Sčítání lidu, domů a bytů. Tedy buď přímo vysokoškolské, nebo střední vzdělání s maturitou. „Singles ženy mají téměř o polovinu častěji vysokoškolské vzdělání ve srovnání s obecným průměrem všech žen ve stejné věkové skupině. Celkově má vysokoškolské vzdělání každý pátý singles.“ (Wiesnerová, 2016). Naopak u mužské populace některé studie ukazují, že muži s nejnižším vzděláním zůstávají v současné společnosti častěji mimo důležité životní tranzice, jakými jsou také stabilnější partnerství či manželství, a jsou také nejvíce znevýhodněni na sňatkovém i na partnerském trhu (Šťastná, Paloncyová, 2011). Další velkou skupinu singles budou také nejspíš tvořit muži se základním vzděláním.

Další hypotézou je, že životní styl singles vyznávají v České republice spíše muži oproti ženám. To souvisí s rozdílnými šancemi mužů a žen nalézt dlouhodobého partnera v různém věku. Zatímco ženám se s rostoucím věkem snižuje počet potenciálních partnerů, mužům se jejich výběr příliš nezúžuje, protože si častěji vybírají mladší partnerky. Dalším faktorem je také to, že

rozvedení muži častěji vytvoří domácnost jednotlivce oproti ženám, které vytvoří často neúplnou domácnost matky s dítětem nebo dětmi (Habartová, 2014).

Podle Mlčocha (2008) žije největší podíl singles na celkovém obyvatelstvu v Praze. To se budu také snažit ve své práci ověřit pomocí analýzy rozložení singles v krajích České republiky. Dále se budu snažit ověřit hypotézu, že největší podíl singles ve věku 25–39 let tvoří svobodné osoby. K tomuto závěru dospěla například Habartová (2014), která ovšem měla singles vymezené věkem 20–39 let. Předpokládám ovšem, že i v mé analýze budou většinu singles tvořit svobodné osoby.

Na základě analýzy dat z EVS bych měla být schopná formulovat vysvětlení k následujícím hypotézám. Od roku 1990 došlo k proměně hodnot osob v České republice směrem k novým a alternativním formám soužití partnerů, zejména u singles osob. Očekávám také, že největší posun v proměnách hodnotových orientací bude vidět u vysokoškolsky vzdělaných svobodných osob v mladším věku.

Kapitola 4

4 Prameny a zdroje

Hlavním zdrojem v kapitole 6, týkající se analýzy singles v České republice, jsou data shromažďovaná a zpracovávaná Českým statistickým úřadem. Jedná se zejména o data ze Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB) 1991, 2001 a 2011, která mi sloužila k odhadu rozšíření singles v populaci České republiky v posledních dvou desetiletích a k podrobnější analýze singles dle rodinného stavu, ekonomické aktivity, nejvyššího dosaženého vzdělání a krajského rozložení.

Co se týká analýzy rozvodovosti, byla východiskem Pramenná díla Demografické ročenky 1991, 2001 a 2011.

Hlavním zdrojem dat v kapitolách 7 a 8 je European Value Study – evropský výzkum hodnot, konkrétně výzkumy realizované v České republice. Jedná se o mezinárodní výběrové šetření zaměřující se na hodnotové orientace, postoje a názory. „Jedná se o unikátní výzkumný projekt týkající se toho, jak Evropané smýšlí o životě, rodině, práci, náboženství, politice a společnosti“ (EVS, 2015). Na vzniku tohoto šetření se podílel i Ronald Inglehart, o němž jsem se zmiňovala v teoretické části práce. Doposud proběhly 4 vlny tohoto šetření, a to v letech 1981, 1990, 1999 a 2008. Příští vlna se připravuje na rok 2017.

Při šetření se využívá metoda rozhovoru, který probíhá na základě standardizovaného dotazníku. Dotazníky jsou dostupné jak v anglickém jazyce, tak pro každou zemi v národním jazyce. Tedy i pro Českou republiku je dostupný v českém jazyce. Od roku 1981, kdy se účastnilo pouze 10 zemí, došlo k velkému posunu. V roce 2008 proběhlo šetření již ve 47 zemích evropských zemích. Česká republika se šetření účastnila od roku 1990. Je nutné podotknout, že tato vlna šetření sice proběhla ve většině států v roce 1990, ovšem v České republice proběhla až v roce 1991. Data jsou volně dostupná na webových stránkách EVS.

V jednotlivých vlnách šetření se jednalo o různé velké datové soubory. V roce 1990 se šetření zúčastnilo 2109 respondentů z České republiky (48,2 % mužů a 51,6 % žen), kteří odpovídali na 390 otázek. V roce 1999 bylo zahrnuto 1908 respondentů z České republiky (47,9 % mužů a 52,1 % žen) a 383 otázek. Nejméně respondentů z České republiky se účastnilo šetření v roce 2008, a to 1821 (45,4 % mužů a 54,6 % žen). Odpovídali na 460 otázek.

Pro poslední kapitolu, která se zaměřuje na identifikaci možných názorových odlišností osob žijících jako singles a osob majících partnera, byla využita pouze data týkající se osob ve věku 18–39 let a pouze za roky 1999 a 2008, neboť v datech za rok 1990 nebylo možné identifikovat

osoby s partnerem a bez partnera. V roce 1999 zahrnoval takto zredukovaný soubor 667 respondentů a v roce 2008 646 respondentů. Okruh lidí, kteří se podílí na vytváření tohoto šetření, v sobě zahrnuje mnoho pracovních týmů. Za zmínku stojí teoretický tým, který hodnotí již proběhlé vlny šetření a na základě toho upravuje otázky nebo přidává nové. Důležitý je také metodologický tým, který dohlíží na sběr dat a snaží se zajistit jejich kvalitu a srovnatelnost mezi jednotlivými vlnami šetření (EVS, 2015).

Do šetření jsou zahrnuti respondenti od věku 18 let. Horní věková hranice je u každé vlny jiná. V roce 1990 bylo nejstaršímu respondentovi 79 let, v roce 1999 88 let a v roce 2008 dokonce 96 let. K výběru je využíván víceetapový nebo stratifikovaný náhodný výběr z populace jednotlivých států (Rabušic, Petrová, Kafková, 2010, s. 7). Při použití víceetapového náhodného výběru se populace nejprve rozdělí na podsoubory, které jsou vzájemně zastupitelné (nejsou homogenní jako straty) a z nich se poté náhodně vyberou jedinci nebo další podsoubory (Jungová, 2008). V rámci stratifikovaného náhodného výběru se nejprve rozdělí populace do homogenních skupin (strat) podle určitého kritéria. Následně se z jednotlivých strat náhodně vyberou jednotky do výběru (Jungová, 2008). Jsou respektovány pravděpodobnostní postupy. To znamená, že každá osoba populace má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrána. EVS se snaží, aby byl výběr respondentů vždy co nejvíce reprezentativní. Soubory jsou tedy vybírány tak, aby odpovídaly skutečnému rozložení populace

Kapitola 5

5 Metodika

Vzhledem k rozdílnému přístupu k definicím singles (viz kapitola 4) je nezbytné uvést definici singles, která je využita v analytických částech této práce. Jelikož považuji definici singles pouze podle rodinného stavu za nedostačující, rozhodla jsem se ve své práci vymezit singles pomocí samostatně bydlících hospodařících domácností jednotlivců, a zároveň tyto jednotlivce omezit věkem. Singles беру tedy jako všechny samostatně bydlící hospodařící domácnosti jednotlivců ve věku 25–39 let. Věk 25–39 let jsem si vybrala proto, že většina sociologů právě takto omezuje definici singles. Uvědomuji si, že ani toto vymezení není zcela přesné, neboť někdo může žít v domácnosti sám a přesto nemusí být singles a naopak někdo může být singles, ale nebydlí v domácnosti sám. Nicméně dostupná statistická data neposkytují v současné době možnost definovat pro analytické účely singles podrobněji.

Veškeré analýzy v kapitole 6 včetně výsledných grafů jsem provedla v prostředí softwaru Microsoft Excel 365. Při analýze jsem využila data poskytovaná Českým statistickým úřadem, jak veřejná, tak vyžádaná. Nejprve jsem počítala podíl singles na celkovém obyvatelstvu. Výpočty jsem provedla pomocí dat o samostatně bydlících hospodařících domácnostech jednotlivců dle pohlaví, které jsem vydělila celkovým obyvatelstvem mužů či žen v dané věkové kategorii. Zahrnula jsem věkové kategorie 25–29 let, 30–34 let a 35–39 let. Dále jsem počítala také podíly singles na celkovém počtu hospodařících domácností jednotlivců dle pohlaví. Problémem s daty týkající se hospodařících domácností jednotlivců je to, že došlo ke změně metodiky při zařazování osob podle bydliště. Do roku 2001 bylo zjišťováno místo trvalého pobytu, zatímco v roce 2011 se zjišťovalo místo obvyklého pobytu. Tím pádem se v roce 2011 podchytilo více domácností jednotlivců, neboť některé z těchto osob měly své trvalé bydliště například ještě u rodičů. Dále jsou od roku 2001 do sčítání zahrnuti i cizinci s dlouhodobým pobytem v České republice (ČSÚ, Metodické vysvětlivky, 2003).

Rozložení singles dle rodinného stavu, nejvyššího stupně vzdělání a ekonomické aktivity byly spočítány vždy odděleně pro muže a ženy podle pětiletých věkových kategorií a pro všechny tři vlny SLDB, tedy v letech 1991, 2001 a 2011.

Provedla jsem také analýzu rozložení singles osob v rámci jednotlivých krajů České republiky. Opět jsem počet hospodařících domácností jednotlivců v jednotlivých krajích vydělila celkovým obyvatelstvem v krajích a výsledky zanesla do kartogramu. Výsledná mapa byla zhotovena v programu ArcMap 10.2.1.

K zachycení vývoje rozvodovosti bezdětných osob jsem využila míry rozvodovosti bezdětných manželství podle věkových kategorií. Tento ukazatel je možné spočítat jako poměr počtu rozvodů bezdětných manželství v dané věkové kategorii x ku střednímu stavu vdaných žen ve věkové kategorii x (Rychtaříková, 2014).

$$r_x^{\text{bezdětných m}} = R_x^{\text{bezdětných}} / {}_{1.7.}P_x^{\text{vdané ženy}}$$

Následně jsem provedla výpočet průměrného věku při vstupu do prvního manželství odděleně pro muže a ženy v letech 1991–2011. Tento ukazatel vychází z redukovaných měr sňatečnosti podle věku (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986), které se vypočítají následovně:

$$s_x^r = \frac{S_x^s}{{}_{1.7.}P_x},$$

kde S_x^s = počet prvních sňatků ve věku x

${}_{1.7.}P_x$ = střední stav obyvatelstva ve věku x

Výpočet průměrného věku při vstupu do prvního (Pavlík, Rychtaříková, Šubrtová, 1986):

$$\bar{x} = \frac{\sum x_c \times s_x^r}{\sum s_x^r},$$

kde x_c = střed intervalu

s_x^r = redukované míry sňatečnosti svobodných

Výpočet tohoto ukazatele byl proveden pro 3. hlavní soubory událostí, tedy:

$$x_c = x + 0,5$$

K analýze dat z EVS jsem použila jednak metody deskriptivní statistiky, tak metodu binární logistické regrese. Analýzu jsem prováděla v prostředí statického softwaru SPSS 20.0. S daty jsem pracovala odděleně za roky 1990, 1999 a 2008.

Deskriptivní statistika zjišťuje a sumarizuje informace, zpracovává je ve formě grafů a tabulek a vypočítává jejich číselné charakteristiky jako průměr, rozptyl, percentily, rozpětí apod. Využila jsem zejména relativní četnosti, které vyjadřují počet hodnot v daném intervalu vztažený k celkovému počtu hodnot (Průcha, 2015). Dále jsem pracovala s kontingenčními tabulkami. Kontingenční tabulka se definuje jako dvourozměrná tabulka četností. Pomocí kontingenčních tabulek se zkoumá závislost dvou kategoriálních proměnných (Hendl, 2006). Kategoriální data jsou především kvalitativního rázu, tedy v mém případě pohlaví, rodinný stav, věk a nejvyšší dosažený stupeň vzdělání. Existence vztahu bude testována pomocí testu nezávislosti chí-kvadrát.

Chí-kvadrát je založen na porovnání očekávaných četností v jednotlivých polích tabulky a skutečných (empirických) četností (Hendl, 2006). Při hodnocení existence či neexistence vztahu bude rozhodující signifikance této statistiky. Konkrétně pokud bude signifikance nižší než 0,05, budu zamítat nulovou hypotézu o tom, že mezi zkoumanými proměnnými neexistuje závislost. Tedy při hodnotě signifikance nižší než 0,05 existuje mezi proměnnými závislost. Je potřeba upozornit, že očekávané četnosti u jednotlivých kategorií musí být alespoň v 80 % vyšší než 5. Pokud tomu tak není, přistupuje se ke sloučení některých kategorií s malými četnostmi (Hendl, 2006).

Intenzita závislosti bude určena pomocí koeficientu korelace, v mém případě se jedná o Goodman-Kruskalovo gamma, tedy koeficient Gamma. Tento koeficient se využívá pro kombinaci dichotomické a ordinální proměnné (Rabušic, Soukup, Mareš, 2015). Nabývá hodnot od -1 do 1. Čím více se hodnota blíží absolutní hodnotě 1, tím je vztah mezi proměnnými silnější. Naopak pokud se hodnota blíží 0, je vztah mezi proměnnými slabý.

Regresní analýza se snaží nalézt co nejlepší, nejúspornější a současně věcně smysluplný model, který popíše vztah mezi závislou (vysvětlovanou, predikovanou) proměnnou a skupinou nezávislých (vysvětlujících, predikujících) proměnných. Pokud hodnoty závisle proměnné nejsou spojitě, jedná se o regresi logickou (Řeháková, 2000, s. 475). Ve své práci se zabývám ukazatelem poměr šancí a jeho intervalem spolehlivosti.

Poměr šancí $\text{Exp}(B)$ ukazuje míru asociace dvou proměnných. Výsledkem je vždy kladné číslo. Pokud je $\text{Exp}(B) < 1$, indikuje to nižší šanci oproti referenční kategorii, naopak pokud je $\text{Exp}(B) > 1$, jedná se o šanci vyšší oproti referenční kategorii. Vypočítá se jako podíl šance jednoho jevu ku šanci druhého jevu, tedy:

$$\text{OR} = \frac{p_1/(1-p_1)}{p_2/(1-p_2)},$$

kde

$p_1/(1 - p_1) = O1$ = šance jednoho jevu

$p_2/(1 - p_2) = O2$ = šance druhého jevu

Šance (O) dostaneme jako poměr pravděpodobnosti jedné možnosti p_1 (např. událost nastala) a doplnku této pravděpodobnosti $1-p_1$ (např. událost nenastala) (Šafr, 2015).

Interval spolehlivosti je intervalový odhad, ve kterém se s největší pravděpodobností nachází skutečná hodnota (Zvára, 2014). Obecně se vypočítá takto:

$$P\left(\bar{X} - \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \times z\left(1 - \frac{\alpha}{2}\right) < \mu < \bar{X} + \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \times z\left(1 - \frac{\alpha}{2}\right)\right) = 1 - \alpha$$

Ve své práci se snažím právě pomocí logistické regrese ověřit nebo naopak vyvrátit hypotézy, které byly stanoveny v úvodu.

Kapitola 6

6 Analýza singles v České republice

Cílem této kapitoly je analyzovat zastoupení singles v České republice a jejich vybrané charakteristiky. Data pro analýzu jsem čerpala primárně z dat tří sčítání (1991, 2001 a 2011), což umožňuje zachytit vývoj počtu a podílu osob žijících jako singles a identifikovat případné proměny jejich struktury (např. dle vzdělání, rodinného stavu, věku). Jak již bylo zmíněno v kapitole 5, za singles budu považovat všechny samostatně bydlící hospodařící domácnosti jednotlivců ve věku 25-39 let.

Zabývat se budu podíly singles ve věkových kategoriích 25–29, 30–34 a 35–39 let. Dále také rozložením singles v krajích České republiky. Zaměřím se i na rozložení singles podle rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání a ekonomické aktivity. V úvahu budou brány i faktory, které přispívají ke zvyšování počtu singles osob. Jedná se o odklad důležitých životních startů do vyššího věku z důvodu prodlužující se doby studia, odkladu odchodu od rodičů a odkladu zakládání rodiny. Zabývat se budu také faktory z hlediska pracovního trhu jako je nezaměstnanost, nejistota zaměstnání či nové typy pracovních úvazků, neboť tyto faktory oddalují důležité životní kroky. Dle výzkumů je tomu tak zejména u mladých mužů s nízkým vzděláním, které obtížněji hledají stálé zaměstnání a o které je na sňatkovém trhu malý zájem (Šťastná, Palonciová, 2011). Toto tvrzení se budu snažit v této kapitole ověřit.

Pozornost budu věnovat i vývoji průměrného věku při vstupu do prvního manželství a snižující se stabilitě manželství a partnerských svazků prostřednictvím analýzy rozvodovosti bezdětných manželství.

6.1 Podíly singles

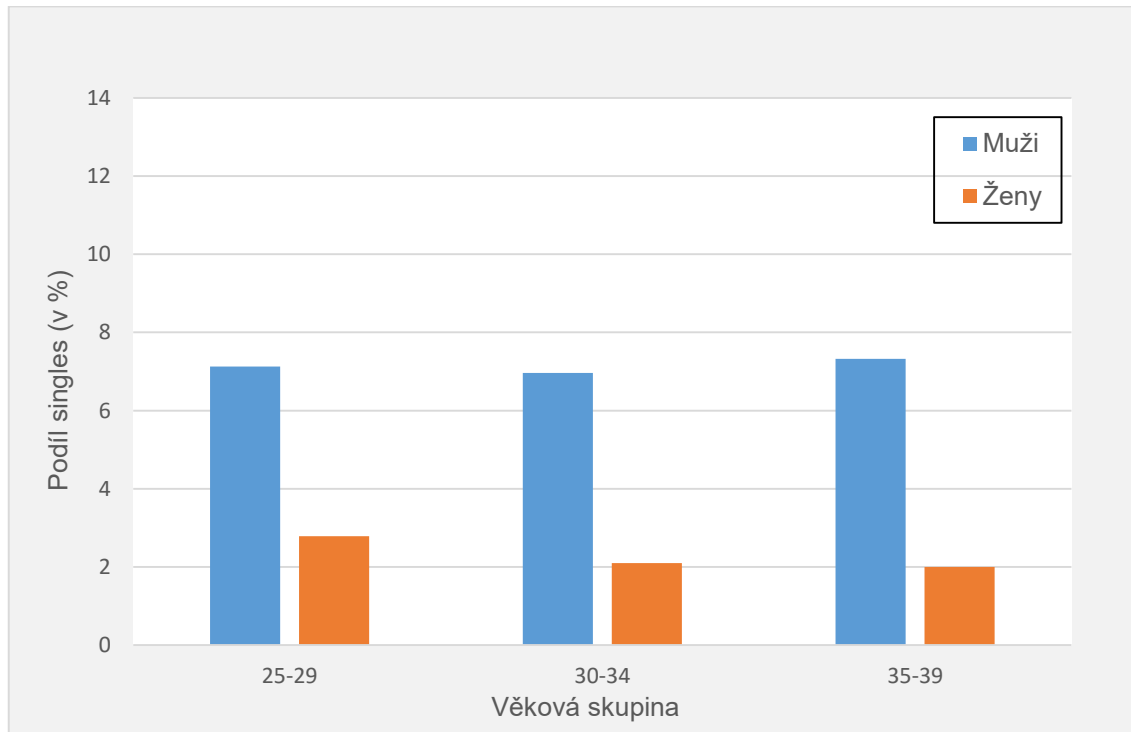
Podle výsledků SLDB 2011 žilo v České republice 1 214 201 osob samostatně, tedy jako jednotlivci samostatně v bytě. Velkou část tvořili ovdovělí senioři. Dále také singles osoby, tedy osoby ve věku 25-39 let, kterých bylo sečteno 244 413. Zastoupení singles v České republice již činí pětinu všech samostatně bydlících hospodařících domácností jednotlivců. Pro srovnání v roce 1991 bylo sečteno 1 086 494 osob bydlících samostatně v bytě a singles osoby z toho tvořily 181 345, tedy 17 %.

V roce 1991 tvořili singles muži ve věku 25-39 let 6,14 % ze všech mužů v této věkové kategorii, singles ženy pak 2,02 %. V roce 2001 činil tento podíl 12,89 % u mužů a 6,60 % u žen. Nejvyšších hodnot dosáhly tyto podíly v SLDB 2011, kde byly 14,14 % u mužů a 8,38 % u žen.

Na následujících grafech jsou znázorněny podíly singles v České republice v letech 1991, 2001 a 2011 odděleně pro pohlaví (obr. 1, obr. 2, obr. 3), které jsou vypočítány jako podíly singles ze všech osob dané věkové skupiny.

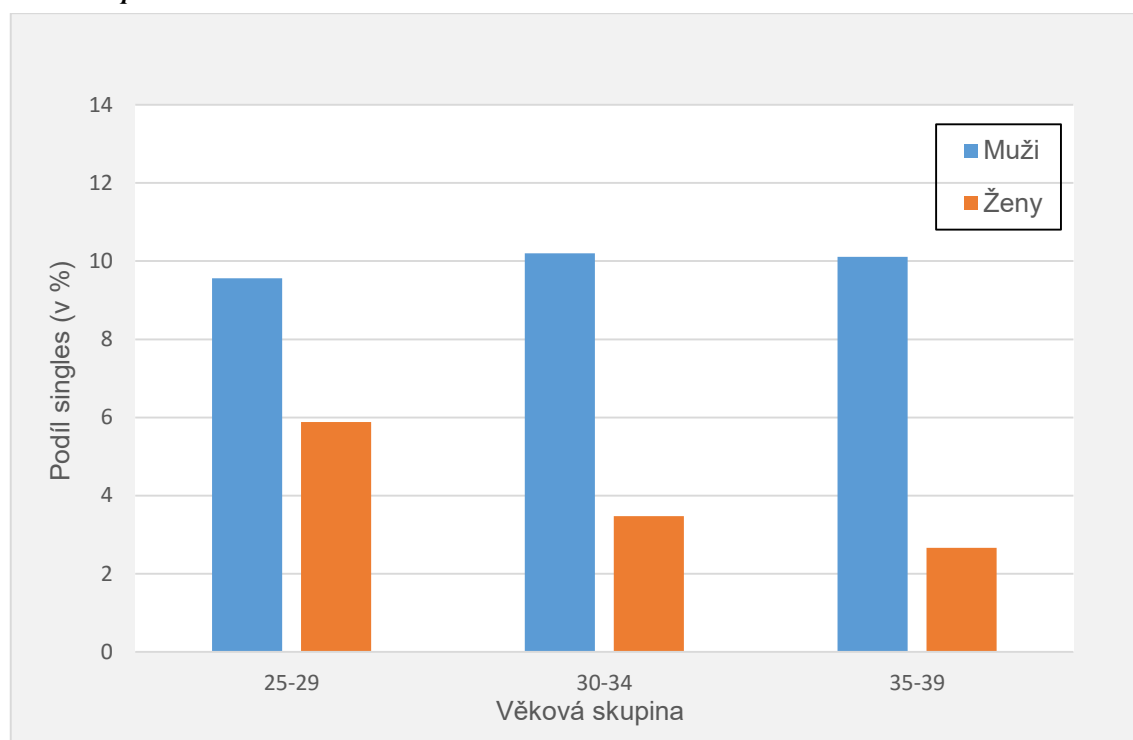
Z grafů je patrné, že podíl singles domácností má od devadesátých let v České republice vzrůstající tendenci ve všech mnou zkoumaných věkových kategoriích. Tento nárůst souvisí dle mého názoru zejména s ekonomickou a politickou transformací v devadesátých letech a se změnami životního stylu v důsledku proběhnutí druhého demografického přechodu. Došlo tedy k růstu individualismu a různorodosti ve formách žití a partnerských vztazích. Dle Habartové (2014), která měla ve svém výzkumu odlišnou definici singles, souvisí nárůst domácností singles také s větší dostupností bytů, neboť v devadesátých letech přestala být bytová výstavba určována státem. Předpokládám, že rozšiřující se trh s nemovitostmi sehrál velkou roli i v nárůstu počtu singles, tak jak je definuji ve své práci. Svojí roli v nárůstu počtu singles domácností hraje částečně i změna metodiky při zařazování osob podle bydliště, což jsem již zmínila v kapitole Metodika. V roce 1991 a 2001 bylo zjišťováno místo trvalého pobytu, zatímco od roku 2011 se zjišťuje místo obvyklého pobytu. Další metodickou změnou bylo to, že ve sčítání od roku 2001 jsou zahrnuty i cizinci s dlouhodobým pobytem (ČSÚ, Metodické vysvětlivky, 2003)

Obr. 1 - Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 1991

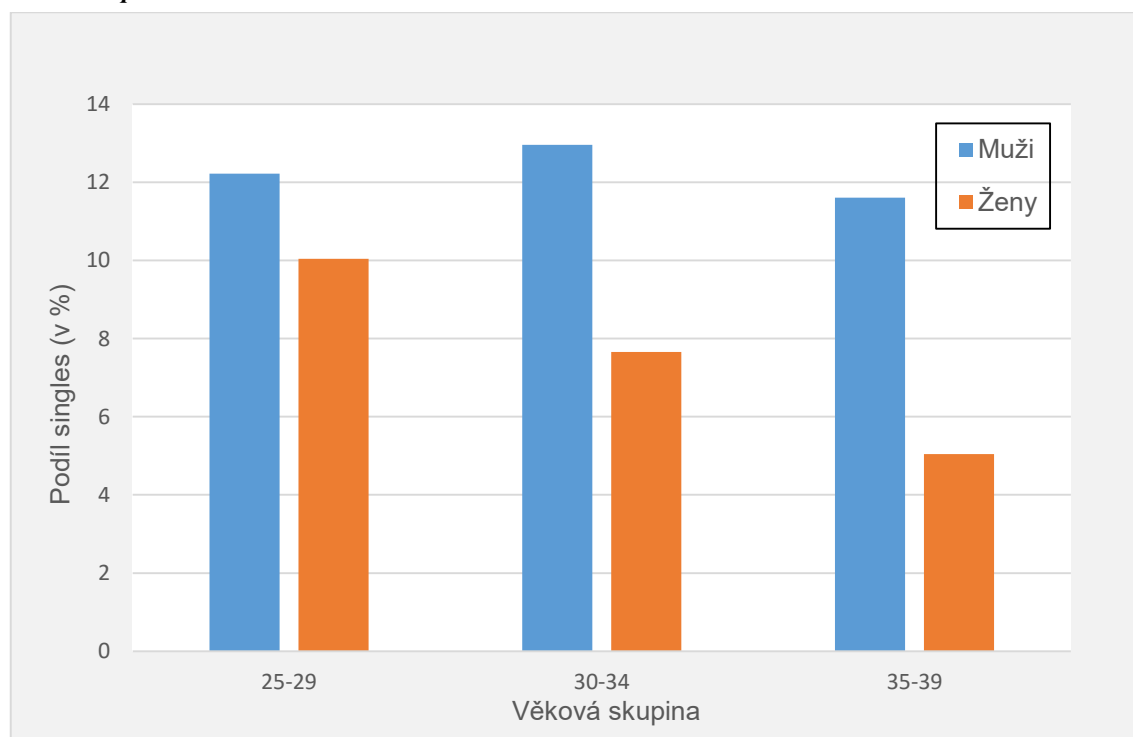
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 2 - Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2001

Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 3 - Podíl singles ze všech osob dané věkové skupiny podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Z grafů je vidět, že nejvyšší podíly singles se vyskytují u žen ve všech sledovaných letech ve věkové kategorii 25–29 let, což je dle mého názoru způsobeno zejména prodlužující se dobou studia a budováním kariéry. U mužů už to takto jednoznačné není a podíly singles ve sledovaných věkových kategoriích jsou velmi vyrovnané. Zatímco v roce 1991 vyšel nejvyšší podíl singles ve věkové kategorii 35–39 let, v roce 2001 a 2011 pak ve věkové kategorii 30–34 let. Zároveň je ve všech analyzovaných věkových kategoriích vyšší podíl singles mužů než žen. Muži převažovali nad ženami v celém období od roku 1991 až do 2011, přestože se jejich převaha postupně snižuje, neboť nárůst zastoupení singles byl nejdynamičtější u žen v mladších věkových kategoriích.

Následně jsem provedla výpočet podílů singles domácností z celkového počtu domácností jednotlivců (tab. 1). Tyto podíly jsou ve všech sledovaných letech vyšší u mužů než u žen, dochází ovšem ke zmenšování rozdílů mezi muži a ženami. Z tabulky vyplývá, že se zvyšují podíly singles domácností mezi jednotlivými vlnami sčítání. Zejména u žen probíhal tento růst ve všech mnou analyzovaných věkových kategoriích, a to poměrně rapidně. Zatímco v roce 1991 činil podíl singles domácností žen ve věku 25–29 let pouze 1,8 % ze všech domácností jednotlivců, v roce 2011 byl tento podíl již 5,1 %. U mužů nebyl nárůst mezi lety tak rapidní, i tak ovšem stouply podíly singles domácností ve všech třech věkových kategoriích.

Tab. 1 - Podíly singles z celkového počtu domácností jednotlivců podle pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v letech 1990, 2001 a 2011

	1991		2001		2011	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy
25-29	8,2	1,8	10,6	4,3	8,6	5,1
30-34	7,9	1,3	9,0	2,0	11,0	4,7
35-39	9,8	1,5	8,9	1,6	10,0	3,2

Zdroj: SLDB 1991, SLDB 2001, SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

6.2 Singles dle rodinného stavu

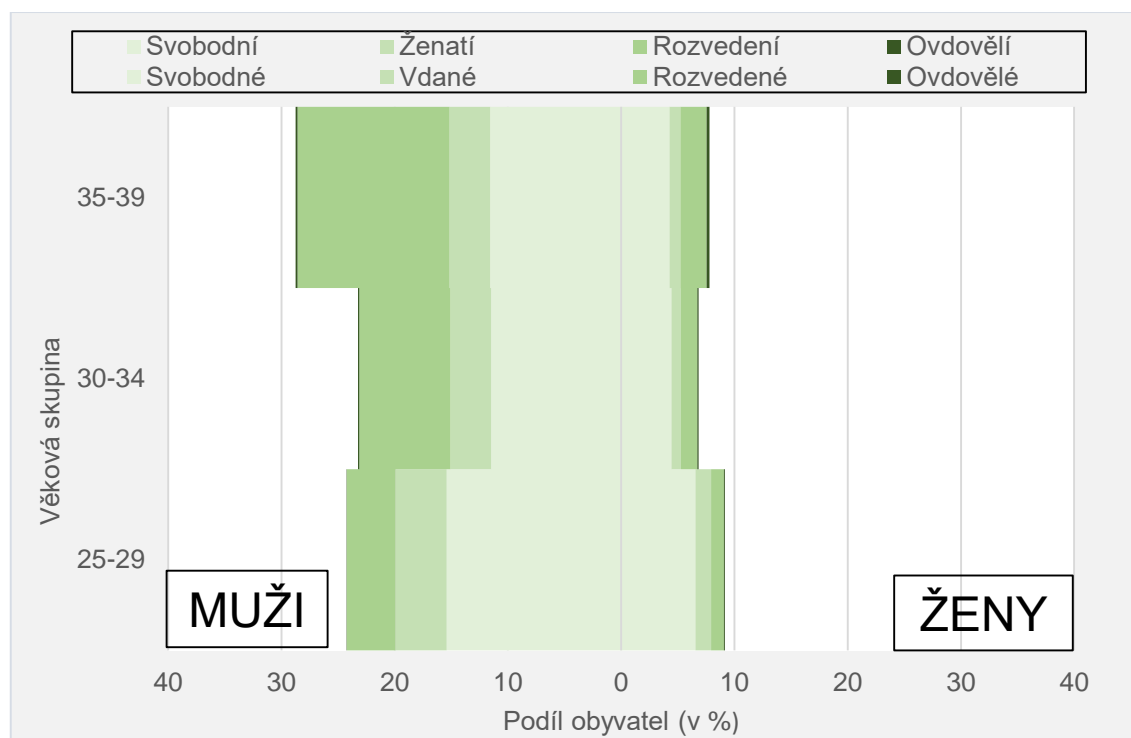
Singles mohou dle mé definice zahrnovat osoby v různém rodinném stavu (obr. 4, obr. 5, obr. 6). Proto je důležité zjistit, jak se vyvíjelo rozložení singles v rámci rodinného stavu. Do analýzy nebyly zahrnuty singles osoby, které svůj rodinný stav neuvedly. Podíl takových osob byl však vždy nižší než 5 %. V roce 2011 jsem do analýzy nezahrnula data týkající se registrovaného partnerství z důvodu jejich malého počtu. Největší počet osob, které uvedly, že žijí v registrovaném partnerství, byl sečten u mužů ve věku 35–39 let, a to konkrétně 33.

Dle dat ze SLDB převažovaly ve všech třech letech svobodné singles osoby, jak u mužů, tak u žen. V roce 1991 činil podíl svobodných singles 50,4 % u mužů a 64,2 % u žen. Druhou velkou skupinou jsou rozvedení singles, kde převažují zejména muži. Je to nejspíš z toho důvodu, že muži po rozvodu vytvoří domácnost singles častěji než ženy, které spíše spolu s dětmi vytvoří neúplnou rodinu matky s dětmi. Ve všech sledovaných letech roste podíl rozvedených singles s věkem. Menší podíly pak vytvořili ženatí muži a vdané ženy žijící samostatně v bytové domácnosti, a dále ovdovělé singles osoby, které tvořily ve všech třech letech nejméně zastoupenou skupinu u mužů i u žen. V roce 2001 došlo ke zvýšení podílu svobodných singles, a to na 58,5 % u mužů a 68,8 % u žen. Svobodných singles přibýlo zejména ve věkové skupině

25–29 let. Podíly rozvedených singles a ženatých mužů a vdaných žen, žijících v samostatném bytě, se příliš nezměnily.

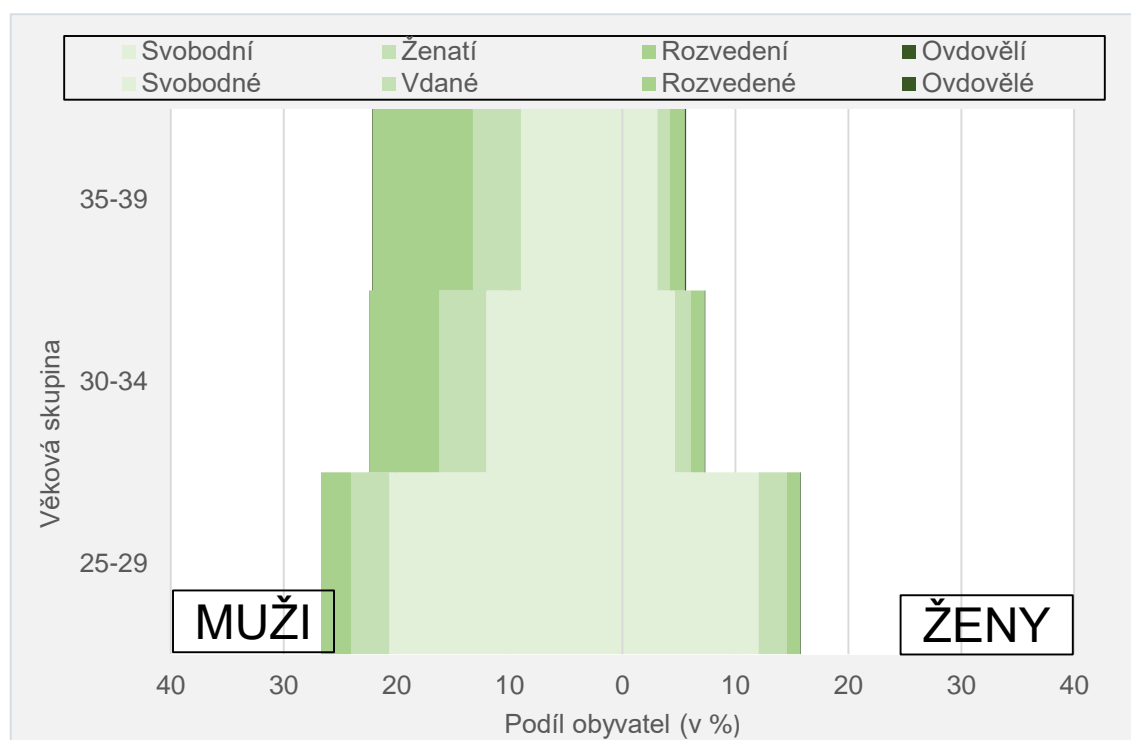
Do roku 2011 došlo k výrazným změnám v rozložení singles dle rodinného stavu. Podíl svobodných singles nadále rostl až na 75,5 % u mužů a 76,7 % u žen. Ve všech třech sledovaných letech bylo větší zastoupení svobodných singles u žen než u mužů, i když rozdíl se postupně snižovaly. Dále v roce 2011 došlo ke snížení podílu rozvedených singles, a to více než o polovinu. Stejně tak se snížil i podíl ženatých mužů a vdaných žen žijících samostatně v bytě, zejména ve věkové skupině 25–29 let. Dá se tedy říci, že od devadesátých let došlo k výrazné proměně způsobů, jakými se lidé stávají singles. Díky výrazným změnám v partnerském a rodinném chování současných mladých lidí si život singles daleko častěji volí svobodní lidé. Naopak v důsledku celkového poklesu sňatečnosti a výraznému odkladu uzavírání sňatku do vyššího věku k životu singles stále méně často vede neúspěch předchozího manželství.

Obr. 4 – Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 1991

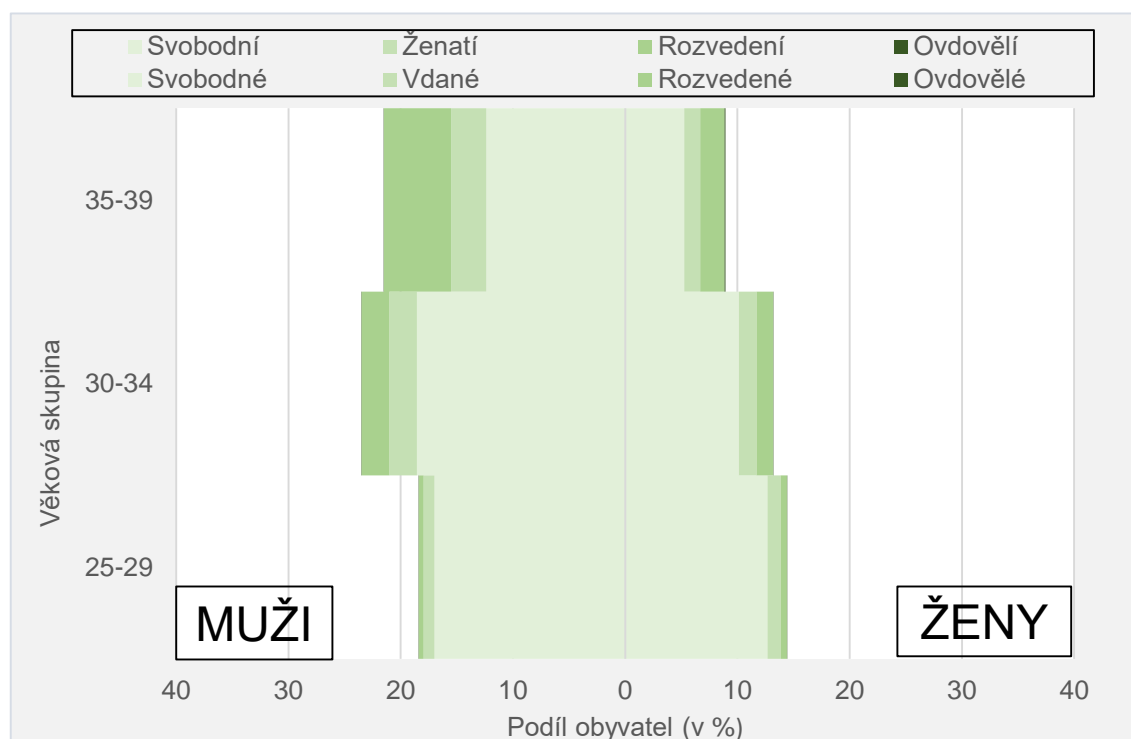
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 5 - Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2001

Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 6 - Rozložení singles dle rodinného stavu, pohlaví a pětiletých věkových kategorií v České republice v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

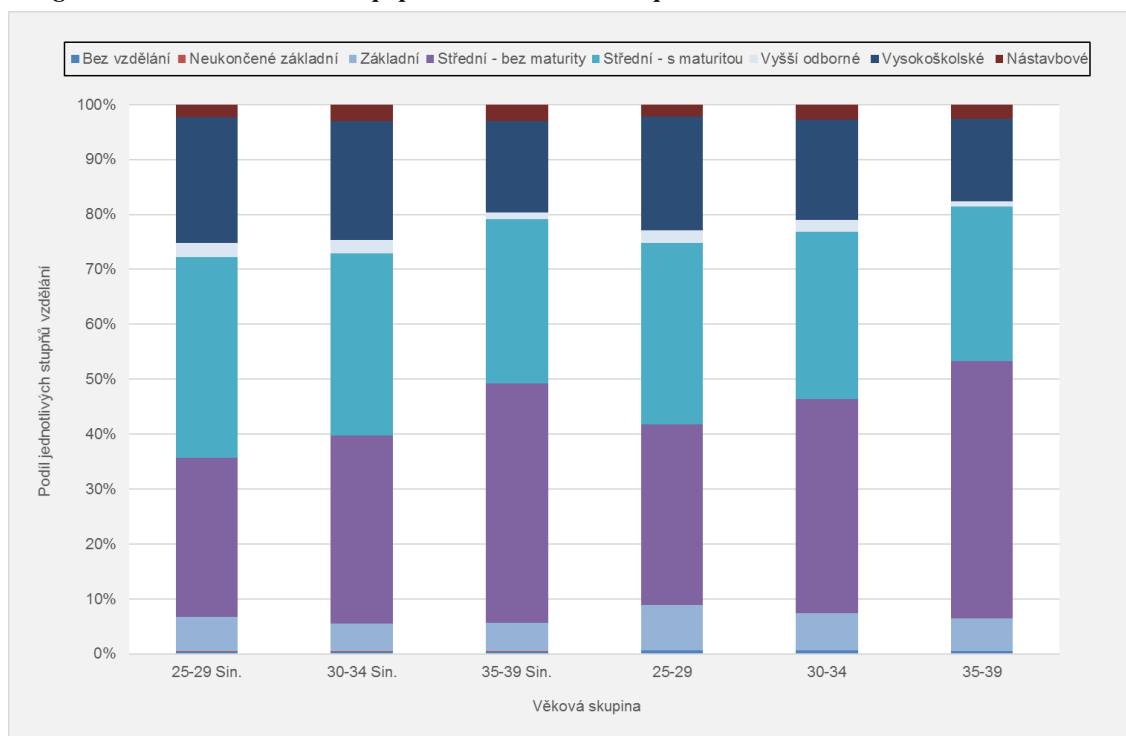
6.3 Singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Co se týká vzdělanostní úrovně singles, je znatelný rozdíl mezi muži a ženami po celé sledované období (obr. 7, obr. 8, příloha 1, příloha 2, příloha 3, příloha 4). Zatímco v roce 1991 byla lepší vzdělanostní úroveň u mužů, v letech 2001 a 2011 už to byly spíše ženy, které se vyznačovaly vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných, než tomu bylo u mužů. Naopak vyšší podíl singles s neukončeným základním vzděláním je trvale vyšší u žen.

Od roku 1991 klesá podíl singles se základním vzděláním a roste podíl singles s maturitou a s vysokoškolským vzděláním. Lze konstatovat, že vzdělanostní úroveň se zlepšila více u singles žen než u singles mužů, neboť u žen byla výchozí pozice horší. Jako příklad lze uvést singles se základním vzděláním. V roce 1991 byl vyšší podíl osob se základním vzděláním u žen, zatímco ve SLDB 2001 i 2011 byl již tento podíl vyšší u mužů. Obdobně to platí i u vysokoškolského vzdělání. V roce 1991 měl vysokoškolský titul vyšší podíl mužů než žen, v roce 2001 už byla situace opačná a vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných byl u žen.

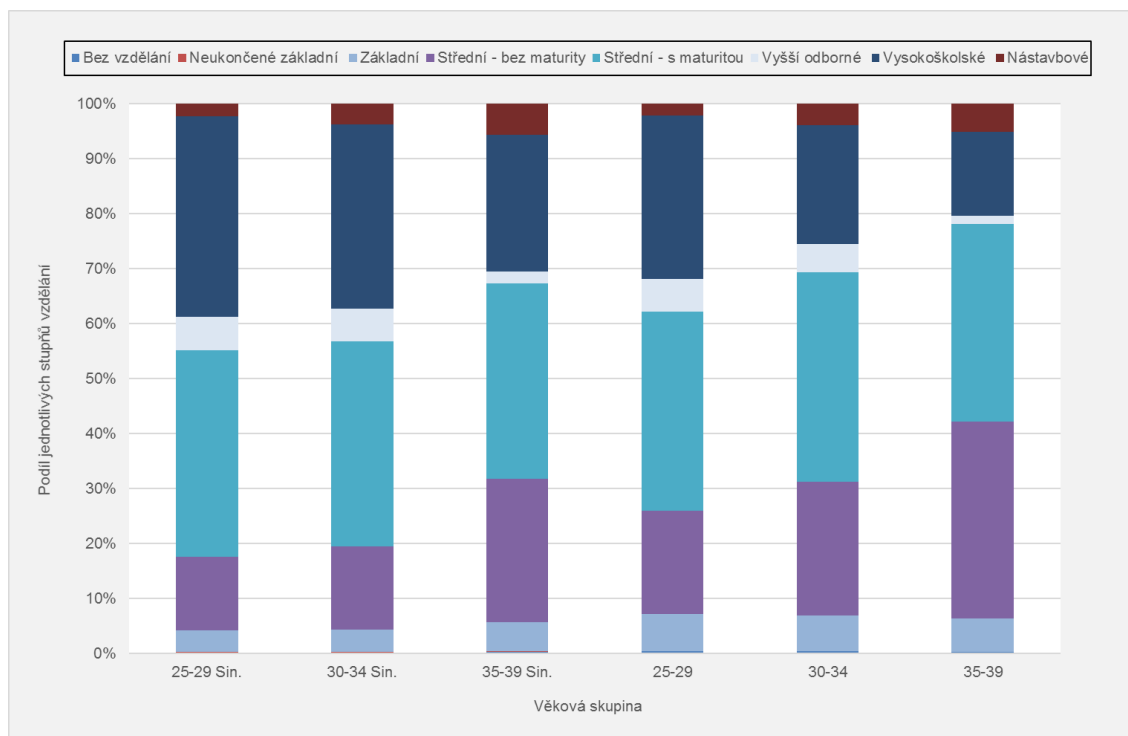
Podíly singles osob bez vzdělání jsou trvale velmi nízké. Růst zaznamenalo vyšší odborné vzdělání. Zatímco v roce 1991 byl podíl takto vzdělaných singles téměř zanedbatelný, v roce 2011 již byl poměrně významný, a to zejména u žen. Co se týká nástavbového vzdělání, jeho podíly se od devadesátých let příliš nezměnily. Kategorie nezjištěno opět nebyla zahrnuta do analýzy. Je tedy jasné, že největší podíl singles je tvořen osobami s maturitou a s vysokou školou, jak je z grafů patrné.

Obr. 7 - Rozložení singles mužů dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací mužů v České republice v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 8 - Rozložení singles žen dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací žen v České republice v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

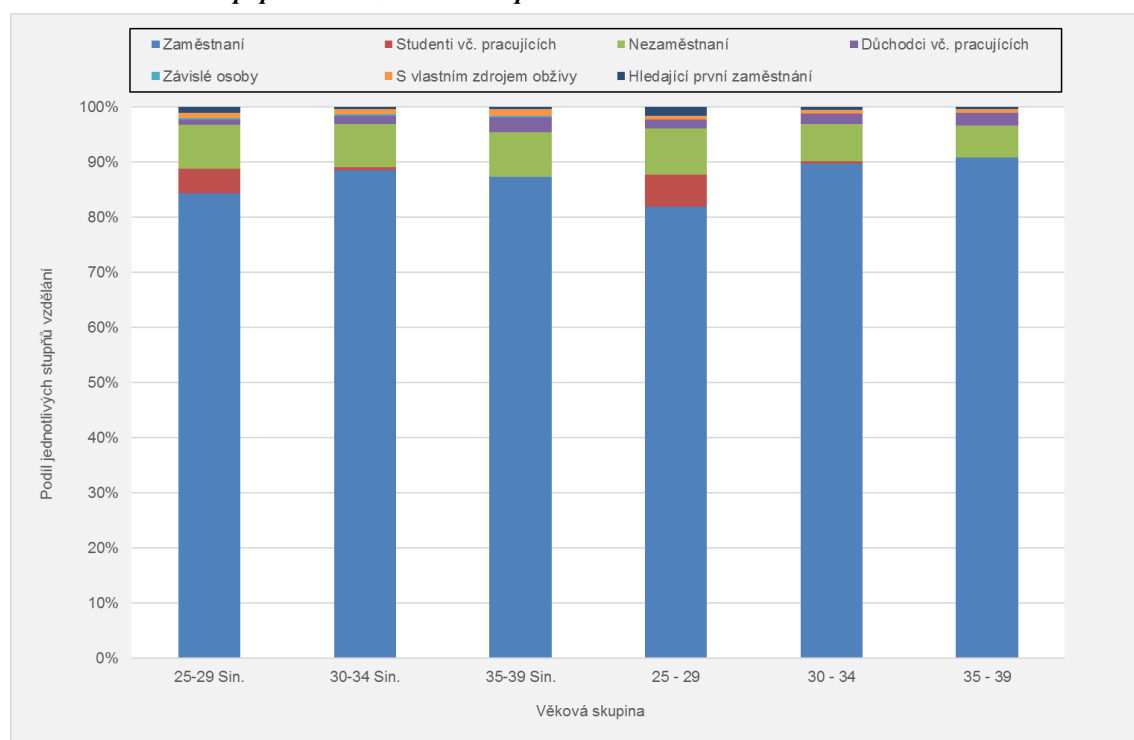
Při porovnání singles mužů se všemi muži v daných věkových skupinách lze konstatovat, že singles muži mají vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných a naopak nižší podíl se základním vzděláním a středoškolsky vzdělaných bez maturity oproti všem mužům. Podobně je tomu i u žen, kde jsou rozdíly mezi singles ženami a všemi ženami ještě znatelnější. Zdá se tedy, že si životní styl singles volí častěji vzdělanější lidé.

6.4 Singles dle ekonomické aktivity

Dle ekonomické aktivity se singles muži a ženy příliš neliší (obr. 9, obr. 10, příloha 5, příloha 6, příloha 7, příloha 8). Podíly zaměstnaných singles se mezi lety příliš neliší ani u žen ani u mužů a tvoří vždy více než 80 %. Vyšší podíly zaměstnaných vyšly v roce 1991, kdy přesahovaly 90 % všech singles osob. To bylo způsobeno nejspíš doznávajícím trendem z osmdesátých let, kdy byli všichni nuceni povinně pracovat z důvodu politického režimu. Další velkou skupinu tvoří nezaměstnaní, kteří tvoří vždy kolem 10 % singles v dané věkové kategorii. Tyto podíly jsou podobné u mužů i u žen. Ostatní kategorie dohromady zaujímají jen velmi malou část ve všech letech, a to vždy kolem 5 % ze všech singles osob.

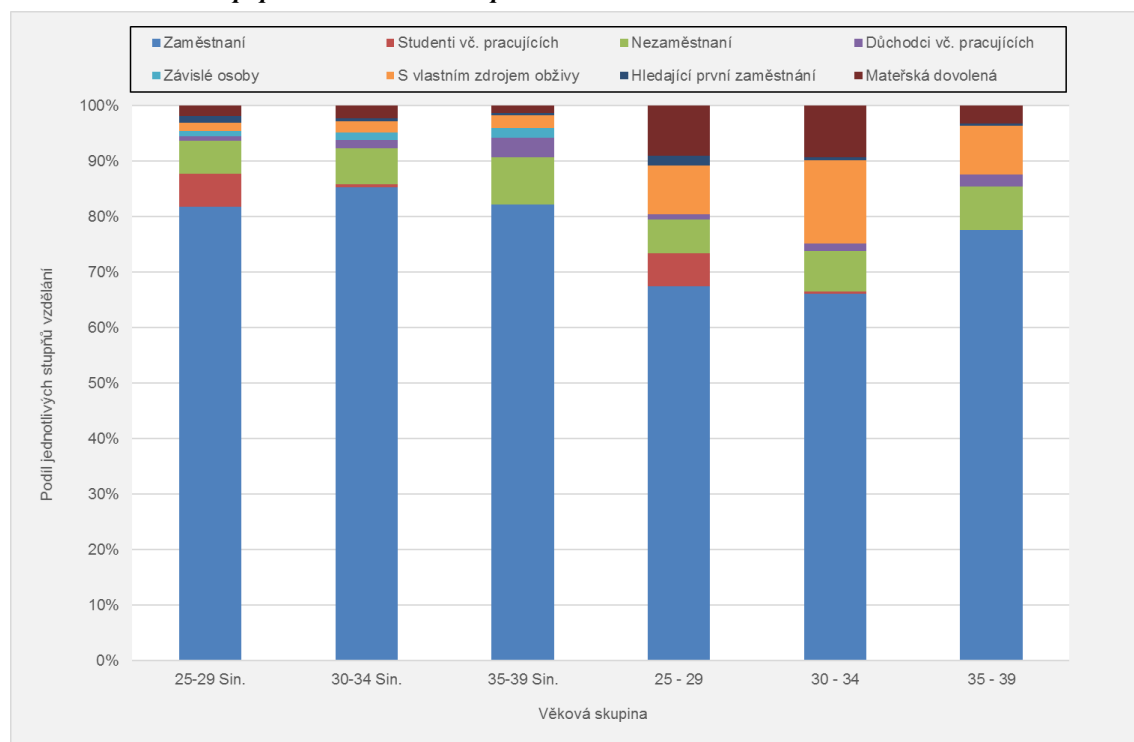
Většinu singles osob tedy tvoří zaměstnané osoby. Tento rys singles je podobný ve všech vyspělých, zejména evropských státech. V rámci výzkumu provedeného v zahraničí autoři stanovili, že se jedná o osoby ekonomicky nejen aktivní, ale povětšinou také velmi dobře ekonomicky zaopatřené (Schwarz, Scott, 2003, 134–136).

Obr. 9 - Rozložení singles mužů dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací mužů v České republice v roce 2011

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 10 - Rozložení singles žen dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií ve srovnání s celkovou populací žen v České republice v roce 2011

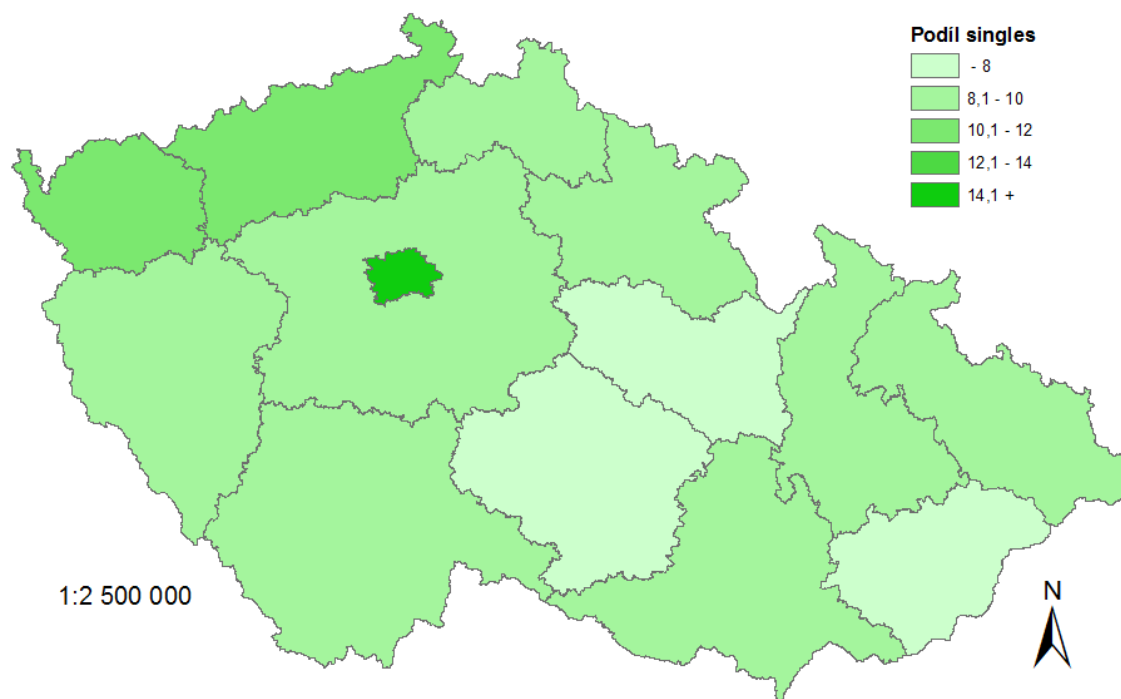

Zdroj: SLDB 2011 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Při porovnání singles mužů se všemi muži v daných věkových skupinách lze konstatovat, že singles muži mají velmi podobné rozložení dle ekonomické aktivity. Nepotvrzuje se tedy předpoklad, že singles muži jsou poměrně často nezaměstnaní. Naopak u žen jsou velmi podstatné rozdíly. Singles ženy mají ve všech zkoumaných kategoriích vyšší podíl zaměstnaných než je tomu u žen celkově. Ženy celkově mají mnohem vyšší podíl osob s vlastním zdrojem obživy než singles ženy. Osoby s vlastním zdrojem obživy jsou „osoby, které neměly příjem ze zaměstnání, ale žily z jiných finančních zdrojů, např. z úspor, rent, stipendií, z výnosu majetku, sociálních příspěvků apod.; patřily sem i ženy na další mateřské (rodičovské) dovolené“ (ČSÚ, Metodické vymezení, 2003).

6.5 Rozmístění singles v krajích

Obr. 11 - Podíl domácností singles v krajích České republiky v roce 2011 (v %)

Poznámka: podíl singles byl spočítán jako podíl hospodářických domácností jednotlivců na celkovém obyvatelstvu, analyzovány byly pouze osoby ve věku 25–39 let

Zdroj: SLDB 2011, shapefile Kraus, 2014, vlastní zpracování

Důležité je také rozmístění singles v jednotlivých krajích České republiky (obr. 11). Z obrázku je vidět, že největší podíl singles na celkovém obyvatelstvu žije v hlavním městě Praha, a to konkrétně 15,4 % na celkovém obyvatelstvu ve věku 25–39 let. To je zřejmě způsobeno mnoha příležitostmi ke vzdělávání, neboť v Praze sídlí spousta vysokých škol a univerzit. Dále je Praha atraktivní zejména pro mladé osoby díky rozmanitému pracovnímu trhu a mnoha pracovním příležitostem. Poměrně vysoký podíl singles vyšel také v Karlovarském kraji, kde činil 10,7 %.

Naopak nejmenší podíly vyšly ve Zlínském kraji a na Vysočině. Na Vysočině vyšel tento podíl 7,1 %, ve Zlínském kraji pak 7,4 %. Myslím si, že je to v důsledku většího podílu věřících osob v těchto krajích, které kladou větší důraz na tradiční rodinné hodnoty. V kraji Vysočina žilo

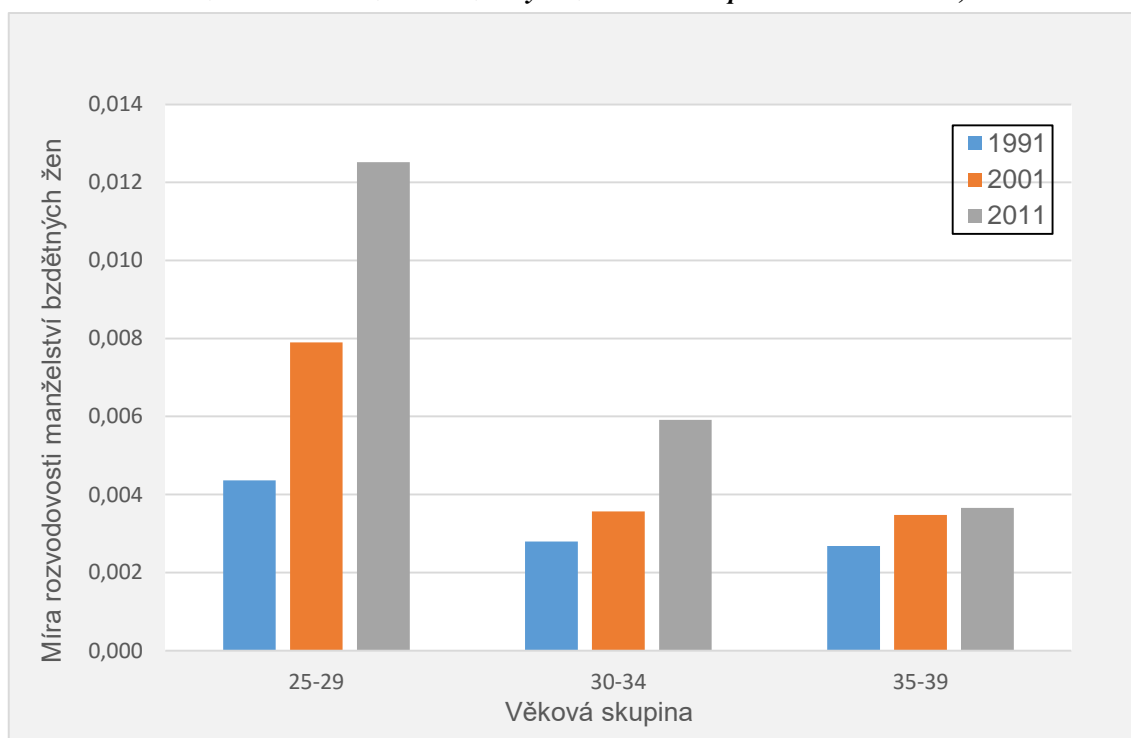
podle výsledků SLDB 2011 29,3 % věřících z obvykle bydlícího obyvatelstva (ČSÚ Náboženská víra, 2014). Je možné, že tento nízký podíl singles v kraji Vysočina je také způsoben malým podílem městského obyvatelstva v tomto kraji. Ve Zlínském kraji tento podíl činil dokonce 37 % a zařadil se tak na první místo v České republice, co se týká podílu věřících (ČSÚ, Věřících hlásících se k církvím výrazně ubylo, 2013).

6.6 Analýza rozvodovosti

Jelikož jsem do singles zahrnuta i rozvedené osoby, je důležité provést analýzu rozvodovosti ve věkových kategoriích 25–29 let, 30–34 let a 35–39 let. Zaměřím se na rozvodovost bezdětných, neboť singles se jako bezdětní často definují. Na následujícím grafu je znázorněna míra rozvodovosti manželství bezdětných žen v České republice (obr. 12). Pro porovnání byla analýza provedena v letech 1991, 2001 i 2011.

Z grafu je patrné, že míra rozvodovosti manželství u bezdětných žen od roku 1991 plynule stoupá. Nejnížší hodnoty vyšly tedy v roce 1991 a nejvyšší naopak v roce 2011. To je nejspíš způsobeno i tím, že neustále klesají i podíly vdaných žen, které jsou ve vzorečku ve jmenovateli a rostou počty rozvodů, které tvoří čitatel.

Obr. 12 – Míra rozvodovosti manželství bezdětných žen v České republice v letech 1991, 2001 a 2011

Poznámka: analyzovány byly pouze ženy ve věku 25–39 let

Zdroj: Demografická ročenka 1991, Demografická ročenka 2001, Demografická ročenka 2011

Míra rozvodovosti bezdětných manželství klesá s věkem, neboť ve vyšších věcích je již mnohem více vdaných žen, a pokud se manželé rozvádějí, mají již většinou děti. Největší rozdíl je vidět ve věkové kategorii 25–29 let, kde byla míra rozvodovosti manželství bezdětných žen v roce 2011 téměř třikrát vyšší než v roce 1991. Naopak nejnížší rozdíl vyšel ve věkové kategorii

35–39 let, ve které není tak velký rozdíl mezi lety 1991 a 2011. Ačkoli sice rozvodovost bezdětných manželství roste a jedná se tedy o jeden z možných zdrojů singles, vzhledem k výraznému poklesu sňatečnosti nepřispívá k rozšíření fenoménu singles v takové míře jako např. vývoj sňatečnosti a odklad sňatků do vyššího věku.

6.7 Rozpady nesezdaných soužití

Vzhledem ke zvyšující se oblíbě nesezdaných soužití zejména v okruhu mladých a rozvedených osob (Černá, 2005) a s ohledem na to, že nesezdaná soužití jsou ještě méně stabilní forma soužití než manželství, lze očekávat, že podíl neúspěšných dlouhodobých vztahů je vyšší, než ukazují oficiální statistiky rozvodovosti (Maříková, Vohlídalová, 2011). Čím je ale tato vyšší nestabilita nesezdaných soužití způsobena? „*K nesezdanému soužití se nepojí tolik sociálních norem jako k manželství a o jeho konkrétní podobě tak partneři častěji vyjednávají. Kohabitující lidé mají také menší podporu svého okolí a podle některých studií disponují nižšími materiálními i sociálními zdroji*“ (Bumpass, Lu, 2000).

Podle kvantitativního výzkumu „Životní dráhy 2010“, kterého se zúčastnilo 4010 respondentů z České republiky, se nesezdaná soužití rozpadají více než o třetinu častěji než manželství. Rozvodem zaniklo 21,9 % analyzovaných manželství, zatímco nesezdaných soužití se rozpadlo 36,6 % (Maříková, Vohlídalová, 2011). Je třeba ovšem brát v úvahu, že 28,2 % nesezdaných soužití bylo ukončeno sňatkem (Maříková, Vohlídalová, 2011).

Základním diferencujícím znakem mezi nesezdaným soužitím a manželstvím bývá mimo jiné řazena nižší míra plodnosti (Seltzer, 2000). Jelikož jsou tedy nesezdaná soužití poměrně nestabilní a osoby bývají častěji bezdětné, přispívají rozpady těchto vztahů ke zvyšování počtu svobodných bezdětných osob, které si mohou následně zvolit jako svůj životní styl právě singles.

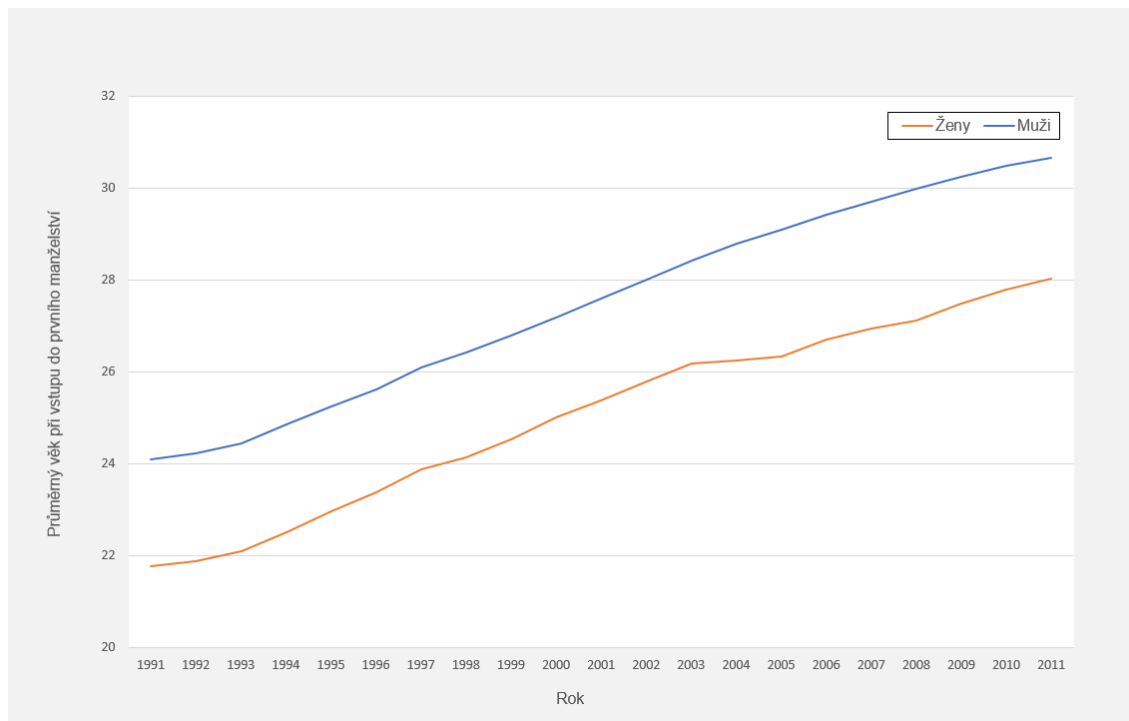
6.8 Analýza sňatečnosti

Důležitým ukazatelem týkající se sňatečnosti je průměrný věk při vstupu do prvního manželství (obr. 13). Vývoj tohoto ukazatele ukazuje, že se na začátku sledovaného období jednalo nejen o sňatky časté, ale zároveň i o časné. První sňatek byl u žen uzavírán přibližně ve věku 22 let, zatímco u mužů přibližně ve 24 letech. Od roku 1991 lze tedy pozorovat nepřetržitý nárůst průměrného věku při vstupu do prvního manželství. V roce 2011 již u žen činil tento věk přibližně 28 let a u mužů dokonce více než 30 let. Ve srovnání s vyspělými zeměmi západní Evropy je ovšem průměrný věk při vstupu do prvního manželství v České republice stále ještě nízký (Hašková, Rabušic, 2008).

Z empirických zjištění je zřejmé, že průměrný věk při prvním sňatku se zvyšuje s nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání (Bartošová, Fučík, Pakosta, 2012). U osob s vysokoškolským vzděláním je tedy vyšší pravděpodobnost, že budou sňatek uzavírat až ve vyšším věku, oproti osobám se základním a středoškolským vzděláním. Primárně je to způsobeno již tím, že osoby, které dosáhnou vysokoškolského vzdělání, opouštějí školu minimálně o tři roky později než osoby se středoškolským vzděláním.

Nárůst průměrného věku při vstupu do prvního manželství svědčí o tom, že lidé zůstávají stále déle svobodní a je tedy větší šance, že budou preferovat životní styl singles.

Obr. 13 – Průměrný věk při vstupu do prvního manželství podle pohlaví v České republice v letech 1991–2011

Poznámka: analyzovány osoby ve věku 16–49 let, výpočty byly provedeny pomocí 3. hlavních souborů událostí

Zdroj: Demografické ročenky 1991–2011, vlastní výpočty

6.9 Odklad důležitých životních startů do vyššího věku

Právě zvyšování podílu svobodných osob a zvyšování průměrného věku při vstupu do prvního manželství je způsobeno zejména odkládáním důležitých životních startů do vyššího věku. Jedná se zejména o prodlužování doby studia, odklad zakládání rodiny či odklad odchodu od rodičů. V důsledku toho pak některé osoby mohou v tomto období volit životní styl singles.

Zakládání rodin v mladém věku ztrácí na popularitě z důvodu upřednostňování seberealizace, která nebyla dříve z politických důvodů příliš umožněna. Po roce 1989 měly tedy osoby chuť objevovat nepoznané, ať už se jedná o univerzitní vzdělání, cestování či svobodné podnikání. Osoby preferují osobní svobodu a autonomii v partnerských vztazích. Uzavření sňatku tedy ztrácí svoji přitažlivost (Možný, 2006). „Zásadní příčinou takového rodinného chování je dovršení procesu oddělování sexuality od reprodukce, která se dříve striktně vymezovala ve vztahu k manželství a zákonnosti, ale dnes s nimi má společného jen málo.“ (Krebs, 2010).

Jelikož osoby více a delší dobu studují, nejsou většinou schopni se příliš finančně zajistit a osamostatnit se od rodičů. Z tohoto důvodu setrvávají déle v domácnosti svých rodičů, a tudíž odkládají i založení své vlastní rodiny. Ekonomická neaktivita či nezaměstnanost mají tedy záporný vliv na odchod od rodičů (Macková, 2011). Naopak pokud už osoby pracují, nejsou na

sobě tak ekonomicky závislé v důsledku vysoké vzdělanosti žen a neuchylují se proto k časnému uzavírání sňatku (Katrňák at al., 2010, s. 32).

Důležité životní kroky oddaluje i situace na pracovním trhu. Například nezaměstnané osoby oddalují důležité životní kroky často kvůli nedostatku financí. Zůstávají tak déle u rodičů, neboť na vlastní bydlení nejsou dostatečně finančně zajištěni. Dochází tak zároveň i k oddalování zakládání rodiny a rození dětí. Předpokládám, že se častěji jedná o osoby s nižším vzděláním, kteří si obtížněji shánějí zaměstnání. Dalším důležitým faktorem odkládání založení rodiny je rostoucí nejistota zaměstnání, jelikož v současné době stále přibývá alternativních typů pracovních úvazků, jako jsou například částečné úvazky či brigády, které neumožňují tak velký výdělek jako při běžném pracovním úvazku. Zaměstnání na dobu neurčitou je také často nahrazováno pracovním úvazkem na dobu určitou. Všechny tyto faktory tak oddalují důležité životní kroky jedinců.

Kapitola 7

7 Analýza proměn hodnotových orientací

7.1 Výběr výroků z EVS

V této části jsem pracovala s daty z EVS z let 1990, 1999 a 2008. Pro každý rok jsem vybrala výroky, které nejvíce vypovídají o hodnotových orientacích osob spojených s pohledem na rodinu, vztahy a děti. Níže uvádím tyto vybrané výroky s variantami odpovědí tak, jak byly předloženy respondentům.

- v2 Prosím řekněte, pro každou z následujících skutečností, jak jsou ve Vašem životě důležité: Rodina.
1 velmi důležitá
2 dosti důležitá
3 ne příliš důležitá
4 vůbec nedůležitá
- v148 Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?
1 spíše souhlasím
2 spíše nesouhlasím
- v149 Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?
1 potřebuje děti
2 není to nutné
- v151 Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?
1 schvaluji
2 neschvaluji
3 záleží na okolnostech

- v153 Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.
- 1 rozhodně souhlasím
 - 2 souhlasím
 - 3 ani souhlas ani nesouhlas
 - 4 nesouhlasím
 - 5 rozhodně nesouhlasím
- v159 Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.
- 1 rozhodně souhlasím
 - 2 souhlasím
 - 3 nesouhlasím
 - 4 rozhodně nesouhlasím
- v162 Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.
- 1 rozhodně souhlasím
 - 2 souhlasím
 - 3 nesouhlasím
 - 4 rozhodně nesouhlasím
- v246 Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.
- 1 nikdy
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9
 - 10 vždy

7.2 Analýza výběrového souboru

Nejprve jsem provedla výpočet relativních četností pro jednotlivé roky a výroky se sloučenými odpověďmi. Odpovědi mají tedy podobu „souhlas“ a „nesouhlas“, uvedeny jsou i chybějící hodnoty, které do následné analýzy pomocí kontingenčních tabulek a binární logistické regrese nebyly zahrnuty. Bylo potřeba sloučit některé odpovědi na otázky pouze do dvou variant, abych mohla následně využít binární logistickou regresi, která vyžaduje, jak již bylo zmíněno, pouze

dvě varianty u závisle proměnné. Varianty odpovědí „rozhodně souhlasím“ a „souhlasím“ či „velmi důležitá“ a „dosti důležitá“ byly tedy sloučeny jako souhlas. Stejně tak odpovědi „nesouhlasím“ a „rozhodně nesouhlasím“ či „ne příliš důležitá“ a „vůbec nedůležitá“ byly sloučeny jako nesouhlas. U poslední mnou vybrané otázky byly možnosti 1–5 sloučeny do varianty „nikdy“ a možnosti 6–10 do varianty „vždy“. Odpovědi jako „záleží na okolnostech“ a „ani souhlas ani nesouhlas“ do analýzy nebyly zahrnuty.

Výsledky jsou zobrazeny v tab. 2. Pomlčky značí to, že v daném roce nebyla tato otázka v šetření zjišťována. Celkový počet respondentů v roce 1990 činil 2109, v roce 1999 odpovídalo 1908 respondentů a v roce 2008 to bylo 1821 respondentů.

Tab. 2 - Relativní četnosti pro sloučené varianty odpovědí na otázky z EVS v České republice v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)

Otázka	Odpověď	1990	1999	2008
Důležitost rodiny	souhlas	98,0	97,9	95,3
	nesouhlas	1,8	1,7	3,8
	chybějící hodnoty	0,2	0,4	0,9
Domov s oběma rodiči	souhlas	93,6	85,0	81,1
	nesouhlas	5,0	13,0	14,8
	chybějící hodnoty	1,4	2,0	4,1
Potřeba mít děti	souhlas	63,2	43,4	59,0
	nesouhlas	30,5	51,0	33,0
	chybějící hodnoty	6,3	5,6	8,0
Výchova dětí bez muže	souhlas	28,6	38,9	49,6
	nesouhlas	43,1	30,5	25,8
	chybějící hodnoty	28,3	30,6	24,6
Vztah – předpoklad štěstí	souhlas	–	68,2	63,1
	nesouhlas	–	12,0	13,9
	chybějící hodnoty	–	19,8	23,0
Pracující matka stejná jako nezaměstnaná	souhlas	61,8	79,9	74,4
	nesouhlas	36,4	18,4	20,8
	chybějící hodnoty	1,8	1,7	4,8
Práce doma naplňuje jako za mzdu	souhlas	80,5	74,0	47,2
	nesouhlas	15,4	21,7	42,4
	chybějící hodnoty	4,1	4,3	10,4
Ospravedlnitelnost příležitostného sexu	nikdy	67,0	85,1	74,8
	vždycky	15,2	12,6	20,7
	chybějící hodnoty	17,8	2,3	4,5

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Dále jsem vybrala čtyři kategorie, které budou vstupovat do kontingenčních tabulek a binární logistické regrese. Jedná se o pohlaví, věk, nejvyšší dosažený stupeň vzdělání a rodinný stav. Věk jsem vypočítala pomocí roku narození respondentů. U každé z těchto kategorií uvádím rozložení podílů respondentů v rámci těchto kategorií (tab. 3). Jsou zde vypočteny opět i podíly chybějících hodnot, což znamená, že respondent na otázku neodpověděl. V roce 1990 ještě nebyl zjišťován nejvyšší dosažený stupeň vzdělání, proto jsem s ním počítala pouze v letech 1999 a 2008.

Tab. 3 - Charakteristika souboru respondentů dle vybraných kategorií v České republice v letech 1990, 1999 a 2008 (relativní četnosti – uvedeno v %)

	1990	1999	2008
Pohlaví			
Muž	48,2	47,9	45,4
Žena	51,6	52,1	54,6
Chybějící hodnoty	0,2	0,0	0,0
Věk			
18–40	46,3	37,1	37,6
41–65	42	40,9	41,0
66+	11,7	21,7	19,9
Chybějící hodnoty	1,0	0,3	1,5
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání			
Základní	–	18,4	13,6
Středoškolský	–	67,5	74,1
Vysokoškolský	–	13,8	11,9
Chybějící hodnoty	–	0,3	0,4
Rodinný stav			
Ženatý/vdaná	72,2	60,8	46,7
Ovdovělý/á	7,7	11,4	14,0
Rozvedený/á	5,2	10,3	13,2
Svobodný/á	10,7	16,8	24,8
Chybějící hodnoty	4,2	0,7	1,3

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Nyní je potřeba podívat se i na relativní četnosti odpovědí na vybrané otázky podle jednotlivých kategorií. Zároveň provedu analýzu pomocí kontingenčních tabulek, konkrétně uvedu koeficienty Gamma a signifikance chí-kvadrátu. Výsledky jsou zobrazeny v tab. 4, tab. 5 a tab. 6. Z tabulek je poměrně jasně vidět, že odpovědi na vybrané otázky jsou závislé jak na pohlaví, tak i na věku, vzdělání a rodinném stavu. Ještě v roce 1990 bylo rozložení odpovědí poměrně rovnoměrné v rámci jednotlivých kategorií. Podobně odpovídali muži i ženy, svobodní i ženatí, mladí i starší. V roce 1999 a hlavně pak 2008 jsou již znatelné rozdíly v názorech osob. Můžeme pozorovat, že proměna hodnotových orientací započala zejména u mladších, svobodných. U výroku týkajícího se ospravedlnitelnosti příležitostného sexu a domovu s oběma rodiči hraje významný vliv i vzdělání, neboť zde pozorujeme posun hodnot u vysokoškolsky vzdělaných osob. Také muži jsou svými názory pokrokovější oproti ženám, které déle uznávaly spíše tradiční hodnoty.

Mezi jednotlivými vlnami šetření je znatelná proměna životního stylu směrem k novým formámžití a soužití. Zároveň je také znát větší tolerance osob vůči singles matkám, které vychovávají své děti samy. Další možné vysvětlení je zvýšená tolerance vůči vysoké rozvodovosti. To si můžeme dokumentovat i tím, že stále více osob souhlasí s tím, že pro dítě není nutné domov s oběma rodiči a že žena může vychovávat dítě sama i bez muže.

Vidět je také rostoucí důraz na seberealizaci jedince, což lze doložit tím, že už si stále méně osob myslí, že práce v domácnosti naplňuje ženu stejně jako práce za mzdu. Znatelný je i posun směrem k větší volnosti a toleranci mezi partnery, což je vidět například v tom, že mezi lety roste podíl osob, které jsou ochotné respektovat příležitostný sex. Vztahy již nejsou tak dlouhodobě a stálé. Stále méně osob souhlasí s tím, že dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí. Pro ženy již není největší nutností mít v životě dítě, ale to, aby byla šťastná a dostatečně se uplatnila a seberealizovala.

Tab. 4 - Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Prosím řekněte, pro každou z následujících skutečností, jak jsou ve Vašem životě důležité: Rodina.“, „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ a „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)

	Důležitá rodina			Domov s oběma rodiči			Potřeba mít děti		
	1990	1999	2008	1990	1999	2008	1990	1999	2008
Pohlaví									
Muž	97,2	97,5	94,1	95,8	90,3	85,4	66,0	44,3	61,8
Žena	99,2	99,1	97,8	94,0	83,5	83,9	68,8	47,5	65,9
Signifikance	0,001	0,006	0,000	0,064	0,000	0,382	0,173	0,166	0,082
Koeficient Gamma	0,547	0,476	0,468	-0,186	-0,295	-0,058	0,065	0,065	0,089
Věk									
18–40	98,2	97,7	97,1	93,7	81,5	79,4	61,9	34,0	55,8
41–65	98,5	99,4	96,2	95,4	87,3	85,3	71,9	48,6	67,0
66+	97,6	97,3	93,9	97,9	94,9	92,5	73,8	61,7	73,7
Signifikance	0,566	0,011	0,042	0,017	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Koeficient Gamma	-0,007	0,031	-0,230	0,252	0,365	0,308	0,206	0,343	0,251
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání									
Základní	–	96,0	93,8	–	87,4	85,4	–	52,0	67,8
Středoškolský	–	98,9	96,2	–	86,0	84,7	–	44,8	64,6
Vysokoškolský	–	98,9	98,1	–	89,6	82,7	–	43,9	58,1
Signifikance	–	0,001	0,051	–	0,280	0,697	–	0,052	0,099
Koeficient Gamma	–	0,449	0,309	–	0,040	-0,054	–	-0,097	-0,111
Rodinný stav									
Ženatý/vdaná	99,5	99,7	99,2	95,7	88,7	88,6	68,6	46,3	68,1
Ovdovělý/á	96,9	98,2	94,0	97,5	93,1	96,3	83,6	62,8	75,5
Rozvedený/á	96,4	96,4	94,1	86,9	81,6	76,2	61,7	44,3	65,8
Svobodný/á	91,5	94,7	92,4	95,0	78,6	74,2	51,7	33,6	49,0
Signifikance	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Koeficient Gamma	-0,787	-0,679	-0,543	-0,112	-0,196	-0,264	-0,109	-0,056	-0,200

Poznámka: v tabulce je vyjádřeno procento souhlasu s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

U výroku týkající se důležitosti rodiny nedošlo téměř k žádným výrazným změnám během sledovaného období, jelikož drtivá většina respondentů s výrokem souhlasila. Tento výrok tedy nebude zahrnut do analýzy pomocí binární logistické regrese. Síla vztahu mezi zkoumaným výrokem a jednotlivými kategoriemi je poměrně vysoká a ve většině případů signifikantní.

Co se týká výroku ohledně toho, že děti potřebují domov s oběma rodiči, je během let znatelný pokles souhlasu podle všech sledovaných kategorií. Souvislost mezi výrokem a rodinným stavem a věkem je zároveň signifikantní, i když ne příliš silná.

U výroku týkající se toho, zda žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, je u všech kategorií znatelný pokles souhlasu v roce 1999 a následný nárůst v roce 2008. Mezi výrokem a věkem a rodinným stavem je souvislost signifikantní, i když opět není příliš silná.

U výroku ohledně výchovy dětí bez muže byla nalezena signifikantní souvislost mezi věkem a zkoumaným výrokem ve všech sledovaných letech. Je zde zároveň velmi znatelný nárůst souhlasu respondentů s tímto výrokem.

Co se týká výroku, že manželství či dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí, je vidět signifikantní souvislost mezi tímto výrokem a věkem v letech 1999 a 2008 a mezi výrokem a rodinným stavem v celém sledovaném období. Postoje k tomuto výroku jsou poměrně stabilní během jednotlivých vln šetření.

Během sledovaného období lze zaznamenat nejprve příklon k souhlasu s výrokem, že pracující matka může mít se svými dětmi stejně vřelý vztah jako matka, která není zaměstnaná. Během období od roku 1999 do roku 2008 se ovšem opět procento souhlasu respondentů mírně snižuje, a to ve všech kategoriích. Signifikantní souvislost je vidět jen mezi výrokem a pohlavím, kde je síla vztahu poměrně slabá.

U výroku, že práce v domácnosti naplňuje ženu stejně jako práce za mzdu, jsem zaznamenala výrazný pokles souhlasu během sledovaného období. Souvislost mezi výrokem a jednotlivými kategoriemi je sice poměrně slabá, ale ve většině případů signifikantní.

Co se týká výroku, zda je ospravedlnitelné provozovat příležitostný sex, nalezneme téměř u všech kategorií a ve všech vlnách šetření signifikantní souvislost mezi výrokem a danou kategorií. Opět je zaznamenán pokles procenta souhlasu mezi lety 1990 a 1999 a naopak nárůst souhlasu mezi lety 1999 a 2008. Souvislost mezi výrokem a pohlavím a výrokem a věkem je poměrně silná.

Tab. 5 - Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“, „Co si myslíte o následujících výrociích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)

	Výchova dětí bez muže			Vztah – předpoklad štěstí			Pracující matka stejná jako nezaměstnaná		
	1990	1999	2008	1990	1999	2008	1990	1999	2008
Pohlaví									
Muž	39,2	52,0	65,2	–	88,3	82,5	59,4	78,5	77,5
Žena	40,5	59,9	66,4	–	82,1	81,5	66,2	83,8	78,7
Signifikance	0,585	0,004	0,638	–	0,001	0,634	0,001	0,003	0,555
Koeficient Gamma	0,029	0,160	0,027	–	-0,242	-0,033	0,146	0,173	0,034
Věk									
18–40	48,8	65,1	76,7	–	77,2	76,1	65,6	79,2	77,9
41–65	36,0	56,7	65,3	–	87,1	83,8	60,0	82,2	79,5
66+	22,3	39,4	46,0	–	94,1	88,5	63,0	83,0	76,3
Signifikance	0,000	0,000	0,000	–	0,000	0,000	0,045	0,214	0,469
Koeficient Gamma	-0,321	-0,302	-0,389	–	0,432	0,273	-0,079	0,084	-0,014
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání									
Základní	–	52,6	65,8	–	87,4	87,2	–	78,5	73,4
Středoškolský	–	56,7	65,9	–	85,3	81,2	–	81,4	78,4
Vysokoškolský	–	58,0	66,7	–	80,8	80,3	–	85,1	81,8
Signifikance	–	0,440	0,981	–	0,126	0,110	–	0,121	0,096
Koeficient Gamma	–	0,065	0,010	–	-0,135	-0,142	–	0,119	0,132
Rodinný stav									
Ženatý/vdaná	40,0	54,3	63,2	–	86,6	88,2	62,8	82,3	78,1
Ovdovělý/á	22,4	45,4	48,4	–	91,9	91,3	59,2	85,4	77,5
Rozvedený/á	45,2	60,3	73,5	–	85,2	72,2	56,0	82,5	75,9
Svobodný/á	44,5	66,8	75,6	–	73,4	67,2	69,5	73,9	80,0
Signifikance	0,000	0,000	0,000	–	0,000	0,000	0,062	0,003	0,665
Koeficient Gamma	-0,051	0,100	0,116	–	-0,197	-0,352	0,028	-0,106	0,025

Poznámka: v tabulce je vyjádřeno procento souhlasu s daným výrokiem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Tab. 6 - Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky s výrokem „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ dle vybraných kategorií v letech 1990, 1999 a 2008 (v %)

	Práce doma naplňuje jako za mzdu			Ospravedlnitelnost příležitostného sexu		
	1990	1999	2008	1990	1999	2008
Pohlaví						
Muž	87,6	83,8	55,5	24,6	17,1	29,7
Žena	80,6	71,4	50,7	12,9	8,9	15,1
Signifikance	0,000	0,000	0,055	0,000	0,000	0,000
Koeficient Gamma	-0,262	-0,349	-0,096	-0,376	-0,359	-0,407
Věk						
18–40	81,2	74,0	50,8	25,5	18,1	31,8
41–65	85,7	76,7	52,0	14,2	11,5	18,5
66+	88,8	83,7	57,4	8,5	6,5	8,7
Signifikance	0,004	0,001	0,136	0,000	0,000	0,000
Koeficient Gamma	0,181	0,161	0,073	-0,380	-0,336	-0,534
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání						
Základní	–	80,0	60,5	–	11,5	18,2
Středoškolský	–	76,0	52,4	–	13,3	21,1
Vysokoškolský	–	79,9	54,9	–	12,3	29,3
Signifikance	–	0,166	0,007	–	0,634	0,011
Koeficient Gamma	–	-0,014	-0,167	–	0,028	0,168
Rodinný stav						
Ženatý/vdaná	84,3	78,8	51,8	16,7	10,3	18
Ovdovělý/á	85,9	81,3	57,6	7,6	5,3	6,1
Rozvedený/á	85,7	70,7	50,2	19,8	11,4	22,9
Svobodný/á	80,8	73,9	52,1	36,9	28,2	37,6
Signifikance	0,510	0,020	0,367	0,000	0,000	0,000
Koeficient Gamma	-0,038	-0,076	0,022	0,221	0,317	0,261

Poznámka: v tabulce je vyjádřeno procento souhlasu s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

7.3 Logistická regrese

K další analýze výroků jsem využila metodu binární logické regrese. Cílem této analýzy by mělo být postihnoutí proměny hodnot v čase a propojení výsledků s teorií druhého demografického přechodu a s tím spojených novým forem žití. Budou také zkoumány rozdílnosti postojů

v závislosti na vybraných charakteristikách respondentů: pohlaví, věk, nejvyšší dosažený stupeň vzdělání a rodinný stav.

Uvědomuji si, že výstupy z analýzy mohou vypovídat o mnoha faktorech jako je například zvyšující se emancipace žen či zvětšující se tolerance k rozvodovosti, ale v mé práci je důležitá vypovídající hodnota o rozšiřování nových forem soužití, zejména o singles. Z tohoto hlediska se budu také snažit výstupy interpretovat.

Jako závislé proměnné jsem použila právě sloučené varianty odpovědí na vybrané výroky z EVS. Jako nezávislé proměnné jsem si zvolila výše zmíněné charakteristiky respondentů – tedy pohlaví, věk, nejvyšší dosažený stupeň vzdělání a rodinný stav. Výpočet jsem prováděla za použití metody Enter. Pro referenční kategorii jsem zvolila metodu last. Stanovení referenční kategorie u nezávisle proměnných je velmi důležité pro interpretaci poměru šancí. Poměr šancí vyjadřuje převahu jednoho jevu právě vzhledem k referenční kategorii. Jako referenční kategorii u pohlaví jsem zvolila ženy, u věku starší osoby, u nejvyššího dosaženého stupně vzdělání osoby s vysokoškolským vzděláním a u rodinného stavu svobodné osoby. Nastavila jsem 95% interval spolehlivosti pro ukazatel poměr šancí. Modelovala jsem souhlas s daným výrokem (tedy souhlas = 1 a nesouhlas = 0).

7.3.1 Logistická regrese – data 1990

V roce 1990 se šetření účastnilo 2109 respondentů z České republiky. Počítala jsem se třemi nezávisle proměnnými – rodinný stav, pohlaví, rok narození, neboť otázka na nejvyšší dosažený stupeň vzdělání byla do šetření zařazena až v roce 1999. Dvě mnou vybrané otázky nebyly v tomto roce zjišťovány, tedy nejsou zahrnuty v analýze. V následujících třech tabulkách (tab. 7, tab. 8) předkládám výsledky výpočtu binární logistické regrese.

Tab. 7 - Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ , „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 1990

	„Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“				„Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“				„Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví												
Muž	1,483	0,961	2,289	0,075	0,956	0,784	1,167	0,661	0,884	0,709	1,101	0,884
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Věk												
18–40	0,334	0,125	0,894	0,029	0,768	0,536	1,100	0,150	2,793	1,872	4,167	0,000
41–65	0,533	0,200	1,423	0,209	1,074	0,753	1,532	0,695	1,761	1,192	2,602	0,004
66+	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav												
Ženatý/vdaná	1,016	0,515	2,004	0,964	1,796	1,316	2,450	0,000	1,000	0,695	1,441	0,999
Ovdovělý/á	1,289	0,362	4,584	0,695	3,651	2,086	6,388	0,000	0,622	0,345	1,122	0,115
Rozvedený/á	0,298	0,126	0,709	0,006	1,264	0,771	2,070	0,353	1,289	0,736	2,257	0,374
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

První analyzovaný výrok, který byl podroben analýze, zní „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ . Mezi muži a ženami nebyl nalezen signifikantní rozdíl. Co se týká věku, osoby ve věku 18–40 let mají přibližně třikrát nižší šanci souhlasit oproti osobám ve věku 66+ let. V kategorii rodinný stav je signifikantní rozdíl mezi rozvedenými a svobodnými osobami. Rozvedení mají přibližně třikrát nižší šanci s výrokem souhlasit oproti svobodným.

Co se týká výroku „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ , osoby žijící v manželství mají více než o dvě třetiny vyšší šanci souhlasit oproti svobodným. Ovdovělí mají tuto šanci dokonce více než třikrát vyšší.

U výroku „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ mají osoby ve věku 18–40 let téměř třikrát vyšší šanci souhlasit s tímto výrokem oproti osobám ve věku 66+ let. I lidé ve věku 41–65 let mají téměř dvakrát větší šanci souhlasit s výrokem oproti referenční kategorii. Je to nejspíš způsobeno tím, že starší osoby nemají příliš zažité, že lidé žijí a vychovávají děti často odděleně.

Tab. 8 - Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“, „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 1990

	„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“				„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“				„Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví												
Muž	0,702	0,581	0,848	0,000	1,732	1,339	2,239	0,000	1,963	1,503	2,564	0,000
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Věk												
18–40	1,022	0,736	1,420	0,896	0,557	0,341	0,909	0,019	2,756	1,589	4,781	0,000
41–65	0,858	0,626	1,176	0,340	0,755	0,467	1,222	0,253	1,712	0,990	2,963	0,054
66+	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav												
Ženatý/vdaná	0,749	0,544	1,032	0,077	1,235	0,838	1,820	0,286	0,478	0,330	0,692	0,000
Rozvedený/á	0,574	0,354	0,932	0,025	1,305	0,684	2,489	0,419	0,395	1,178	0,877	0,022
Ovdovělý/á	0,545	0,333	0,892	0,016	1,436	0,739	2,792	0,286	0,655	0,349	1,232	0,190
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Dalším analyzovaným výrokem je „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“. Muži mají přibližně o třetinu nižší šanci souhlasit s výrokem oproti ženám. Co se týká rodinného stavu, mají rozvedení i ovdovělí téměř o polovinu nižší šanci s výrokem souhlasit oproti referenční kategorii, kterou tvoří svobodní.

U výroku „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ se jako signifikantní prediktor ukázalo pohlaví. Muži mají o více než dvě třetiny vyšší šanci souhlasit s tímto výrokem oproti ženám. Je to nejspíš proto, že ženy si nepřipadají stejně naplněné a seberealizované v domácnosti jako v placeném zaměstnání. Osoby ve věku 18–40 let mají přibližně o polovinu nižší šanci souhlasit s výrokem ohledně práce v domácnosti než lidé ve věku 66+ let.

Poslední výrokem analyzovaným v roce 1990 je „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ Zde je vidět rozdíl mezi pohlavím. Muži mají téměř dvakrát vyšší šanci souhlasit s tímto výrokem oproti ženám. Vyšší šanci souhlasit mají

osoby ve věku 18–40 let, a to konkrétně téměř třikrát než osoby ve věku 66+ let. Co se týká rodinného stavu, osoby žijící v manželství a rozvedení mají o více než polovinu nižší šanci s výrokem souhlasit oproti referenční kategorii, tedy svobodným.

7.3.2 Logistická regrese – data 1999

V roce 1999 se šetření účastnilo 1908 respondentů z České republiky. Počítala jsem se čtyřmi nezávisle proměnnými – rodinný stav, pohlaví, rok narození, a nejvyšší dosažený stupeň vzdělání. V následujících třech tabulkách (tab. 9, tab. 10, tab. 11) předkládám výsledky výpočtu binární logistické regrese. Do kategorie rodinného stavu svobodný/á jsem zahrnula jak svobodné, tak nikdy neprovdané a osoby žijící v nesezdaném soužití.

Tab. 9 - Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“, „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 1999

	„Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“				„Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“				„Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví												
Muž	1,912	1,427	2,560	0,000	0,928	0,761	1,131	0,458	0,689	0,545	0,871	0,002
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Věk												
18–40	0,306	0,176	0,532	0,000	0,381	0,28	0,519	0,000	2,451	1,702	3,531	0,000
41–65	0,434	0,255	0,736	0,002	0,653	0,497	0,859	0,002	1,873	1,359	2,582	0,000
66+	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání												
Základní	0,797	0,465	1,363	0,407	1,330	0,937	1,887	0,110	0,757	0,503	1,137	0,180
Středošk.	0,750	0,480	1,170	0,205	1,039	0,783	1,378	0,792	0,884	0,63	1,24	0,475
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav												
Ženatý/vdaná	1,735	1,196	2,516	0,004	1,232	0,909	1,670	0,178	0,711	0,502	1,006	0,054
Ovdovělý/á	2,116	1,047	4,275	0,037	1,520	0,969	2,384	0,068	0,685	0,411	1,142	0,147
Rozvedený/á	1,074	0,644	1,790	0,784	1,086	0,718	1,643	0,697	0,863	0,528	1,411	0,556
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Co se týká druhého výroku „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“, mají muži téměř dvakrát vyšší šanci souhlasit oproti ženám. Podle věku mají nejvyšší šanci souhlasit s výrokem osoby ve věku 66+ let oproti mladším osobám. V kategorii rodinný stav mají lidé žijící v manželství o dvě třetiny vyšší šanci souhlasit oproti svobodným. U ovdovělých je vidět dvakrát vyšší šance souhlasit oproti referenční kategorii.

Dalším analyzovaným výrokem je „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“. Co se týká věku, u osob ve věku 18–40 let vyšla přibližně třikrát nižší šance souhlasit než u osob starších 66 let. U všech ostatních kategorií nejsou výsledky signifikantní.

U výroku „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ mají muži přibližně o třetinu nižší šanci souhlasit než ženy. Je to zřejmě tím, že si muži myslí, že mají právo podílet se na výchově svých dětí. U osob ve věku 18–40 let a 41–65 let vyšla přibližně dvakrát vyšší šance s výrokem souhlasit než u osob starších 66 let.

Velké rozdíly v šanci souhlasit u výroku „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ pozorují u kategorie věk. Osoby ve věku 18–40 let mají přibližně čtyřikrát nižší šanci souhlasit než osoby starší 66 let. U mužů vyšla téměř dvakrát vyšší šance souhlasit s výrokem než u žen. Osoby se základním vzděláním mají nižší šanci souhlasit než vysokoškolsky vzdělaní. Co se týká rodinného stavu, mají osoby žijící v manželství téměř dvakrát vyšší šanci s výrokem souhlasit.

Dalším analyzovaným výrokem je „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“. Muži mají téměř dvakrát vyšší šanci souhlasit než ženy. U rodinného stavu mají největší šanci souhlasit svobodní, osoby žijící v manželství a rozvedení ji mají přibližně třikrát nižší. U kategorie vzdělání je vidět signifikantní rozdíl mezi osobami se základní školou a vysokoškolsky vzdělanými lidmi. Vyšší šanci souhlasit mají osoby s vysokou školou.

Tab. 10 - Poměry šancí pro otázky „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroku, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ v České republice v roce 1999

	„Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí.“				„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví								
Muž	1,907	1,402	2,594	0,000	0,730	0,572	0,932	0,011
Žena	1	1	1		1	1	1	
Věk								
18–40	0,281	0,160	0,494	0,000	0,982	0,669	1,440	0,926
41–65	0,481	0,279	0,830	0,008	0,932	0,659	1,318	0,691
66+	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,749	1,028	2,976	0,039	0,642	0,414	0,996	0,048
Středošk.	1,484	0,994	2,214	0,053	0,753	0,519	1,092	0,135
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav								
Ženatý/vdaná	1,858	1,263	2,735	0,002	1,591	1,131	2,239	0,008
Ovdovělý/á	2,033	0,987	4,189	0,069	1,857	1,063	3,241	0,073
Rozvedený/á	1,730	0,958	3,125	0,054	1,562	0,959	2,544	0,030
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

U výroku „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ mají muži dvakrát vyšší šanci souhlasit než ženy. Co se týká věku, mají nejvyšší šanci souhlasit osoby starší 66 let, mladší osoby ji mají přibližně o třetinu nižší. U zbylých dvou kategorií nevyšly výsledky signifikantní.

Poslední analyzovaný výrok ze šetření v roce 1999 je „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“. Muži mají téměř dvakrát vyšší šanci s tímto výrokem souhlasit než ženy. Co se týká rodinného stavu, největší šance souhlasit je vidět u svobodných osob, zatímco všichni ostatní mají šanci přibližně třikrát nižší. Osoby starší 66 let mají téměř dvakrát nižší šanci souhlasit s tímto výrokem oproti osobám mladším.

Tab. 11 - Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroku, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 1999

	„Pro každý z následujících výroku, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“				„Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví								
Muž	2,072	1,633	2,628	0,000	1,948	1,449	2,617	0,000
Žena	1	1	1		1	1	1	
Věk								
18–40	0,659	0,449	0,966	0,033	1,890	1,118	3,194	0,017
41–65	0,755	0,531	1,074	0,118	1,850	1,129	3,030	0,015
66+	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,064	0,694	1,631	0,777	0,782	0,459	1,331	0,365
Středošk.	0,868	0,617	1,221	0,417	1,122	0,737	1,708	0,592
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav								
Ženatý/vdaná	1,246	0,892	1,740	0,197	0,310	0,214	0,448	0,000
Ovdovělý/á	1,479	0,869	2,514	0,149	0,268	0,125	0,576	0,001
Rozvedený/á	0,904	0,577	1,416	0,659	0,390	0,224	0,681	0,001
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokiem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

7.3.3 Logistická regrese – data 2008

V roce 2008 se šetření účastnilo pouze 1821 respondentů z České republiky, tedy nejméně ze všech tří vln. Počítala jsem se čtyřmi nezávisle proměnnými – rodinný stav, pohlaví, rok narození, a nejvyšší dosažený stupeň vzdělání. V následujících třech tabulkách (tab. 12, tab. 13, tab. 14) předkládám výsledky výpočtu binární logistické regrese.

Co se týká výroku „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“, projevila se největší rozdíl v šancích u kategorie rodinný stav. Ženatí mají více než dvakrát vyšší šanci souhlasit oproti svobodným, ovdovělí dokonce více než osmkrát. Muži měli jen přibližně o třetinu vyšší šanci souhlasit než ženy.

Dalším analyzovaným výrokem je „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“. Co se týká věku, vyšla nižší šance souhlasit u osob ve věku 18–40 let oproti osobám ve věku 66+ let. Dle očekávání vyšla vyšší šance souhlasit u ženatých, ale i u ovdovělých a rozvedených, než u svobodných.

Velké rozdíly v šancích souhlasit s výrokem „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ jsou vidět v kategorii věk. Osoby v nejmladší věkové skupině mají více než třikrát vyšší šanci souhlasit než osoby ve věku 66+ let. Co se týká rodinného stavu, mají ovdovělí téměř o polovinu nižší šanci souhlasit s výrokem oproti referenční kategorii, tedy svobodným.

Tab. 12 - Poměry šancí pro otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ „Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“ a „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ v České republice v roce 2008

	„Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“				„Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“				„Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví												
Muž	1,329	1,008	1,753	0,044	0,954	0,771	1,181	0,666	0,843	0,661	1,075	0,168
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Věk												
18–40	0,730	0,440	1,213	0,225	0,689	0,482	0,986	0,042	3,246	2,209	4,771	0,000
41–65	0,706	0,435	1,144	0,158	0,785	0,567	1,088	0,147	1,946	1,397	2,71	0,000
66+	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání												
Základní	1,187	0,696	2,023	0,529	1,482	0,976	2,251	0,065	1,279	0,781	2,094	0,329
Středošk.	1,182	0,791	1,768	0,415	1,286	0,937	1,766	0,120	1,077	0,735	1,576	0,704
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav												
Ženatý/vdaná	2,734	1,906	3,921	0,000	2,073	1,558	2,757	0,000	0,748	0,532	1,052	0,095
Ovdovělý/á	8,200	3,743	17,967	0,000	2,391	1,536	3,723	0,000	0,606	0,375	0,979	0,041
Rozvedený/á	1,152	0,748	1,774	0,521	1,837	1,261	2,676	0,002	1,23	0,779	1,944	0,374
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

U výroku „Co si myslíte o následujících výrocih? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ je vidět nejvyšší rozdíl v kategorii rodinný stav. Lidé žijící v manželství

mají téměř čtyřikrát vyšší šanci souhlasit oproti svobodným. U ovdovělých vyšla tato šance dokonce téměř pětkrát vyšší. Podle pohlaví, nejvyššího dosaženého stupně vzdělání ani věku nebyly výsledky signifikantní.

Dalším analyzovaným výrokem v šetření v roce 2008 je „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocít bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“. Bohužel žádný z výstupů nevyšel signifikantní a nelze je tedy interpretovat.

Tab. 13 - Poměry šancí pro otázky „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“ a „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocít bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ v České republice v roce 2008

	„Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“				„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocít bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví								
Muž	1,286	0,957	1,728	0,095	0,896	0,704	1,139	0,369
Žena	1	1	1		1	1	1	
Věk								
18–40	0,869	0,530	1,424	0,577	1,050	0,715	1,543	0,803
41–65	0,873	0,550	1,385	0,564	1,221	0,865	1,723	0,256
66+	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,770	0,959	3,266	0,068	0,628	0,390	1,012	0,056
Středošk.	1,071	0,681	1,684	0,768	0,805	0,546	1,185	0,271
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav								
Ženatý/vdaná	3,911	2,657	5,756	0,000	0,829	0,593	1,161	0,275
Ovdovělý/á	4,814	2,514	9,220	0,000	0,894	0,547	1,460	0,654
Rozvedený/á	1,360	0,849	2,177	0,201	0,728	0,471	1,125	0,152
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

U výroku „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ nejsou v žádné z kategorií signifikantní rozdíly v šancích. Pouze osoby se základním vzděláním mají téměř dvakrát vyšší šanci souhlasit oproti vysokoškolsky vzdělaným.

Posledním analyzovaným výrokiem v šetření z roku 2008 je „Prosím, řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ Osoby ve věku 18–40 let mají téměř třikrát vyšší šanci s výrokiem souhlasit oproti referenční kategorii. Vyšší šanci souhlasit mají muži oproti ženám. Středoškolsky vzdělané osoby mají přibližně o třetinu nižší šanci s výrokiem souhlasit oproti vysokoškolsky vzdělaným. Nižší šanci souhlasit mají ovdovělí oproti svobodným.

Tab. 14 - Poměry šancí pro otázky „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“ a „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ v České republice v roce 2008

	„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“				„Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Pohlaví								
Muž	1,228	0,999	1,511	0,051	2,146	1,671	2,756	0,000
Žena	1	1	1		1	1	1	
Věk								
18–40	0,837	0,599	1,171	0,299	2,812	1,743	4,536	0,000
41–65	0,897	0,667	1,207	0,473	1,960	1,238	3,103	0,004
66+	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,921	1,272	2,900	0,002	0,631	0,387	1,027	0,064
Středošk.	1,350	0,983	1,855	0,064	0,694	0,489	0,983	0,040
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	
Rodinný stav								
Ženatý/vdaná	1,011	0,760	1,344	0,940	0,479	0,350	0,655	0,000
Ovdovělý/á	1,124	0,743	1,703	0,580	0,289	0,152	0,551	0,000
Rozvedený/á	0,946	0,653	1,372	0,772	0,711	0,468	1,082	0,111
Svobodný/á	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokiem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Kapitola 8

8 Analýza proměn hodnotových orientací ve věkové skupině 18–39 let

V této části bakalářské práce se budu zabývat důkladnější analýzou hodnotových orientací respondentů ve věkové skupině 18–39 let. Cílem této kapitoly je posoudit, zda probíhala proměna hodnot a názorů na rodinu a vztahy odlišně u osob, které mají partnerský vztah, a u těch, které je možné označit jako singles. Snahou bylo také zhodnotit, zda se v daném období lišily názory singles na rodinu a partnerství od populace, která žije v partnerství či udržuje partnerský vztah. V souhlasu s teoretickými východisky uvedenými v úvodu práce předpokládám, že singles budou mít liberálnější pohled na vztahy a budou tedy spíše pro alternativní formy soužití a žití osob.

Využity byly opět data z EVS a stejné výroky jako v předchozí kapitole. Analýza byla provedena za využití binární logistické regrese s cílem porovnat názory singles a lidí majících partnera, očištěných o případné vlivy věku, pohlaví a vzdělání, které hrají v hodnotových orientacích důležitou roli, jak ukázala kapitola 7. Vzhledem k odlišnému charakteru dat a zjišťovaných skutečností v dotazníkovém šetření není možné dodržet stejnou definici singles založenou na hospodářících domácnostech jednotlivců, jaká byla použita v úvodních kapitolách. Pro potřeby následující analýzy jsou za singles považovány osoby mladší 40 let, které v dotazníkovém šetření uvedly, že nemají partnerský vztah. Shodně s úvodní částí byla tedy dodržena horní věková hranice, spodní věková hranice je zde ponechána na věku 18 let, primárně z důvodu zajištění dostatečné velikosti analyzovaného souboru. Jak již bylo uvedeno, věk je však v regresních modelech kontrolován.

Analýza byla provedena pouze pro roky 1999 a 2008, neboť v roce 1990 nebyla v rámci šetření otázka na stálý vztah pokládána.

Jak již bylo řečeno, analýza byla provedena podle toho, zda respondent uvedl, že má stálý vztah či nemá stálý vztah. V následující tabulce (tab. 15) uvádím rozložení podílů respondentů v rámci této kategorie. Z tabulky je patrné, že podíly singles osob jsou v obou vlnách šetření podobné. Jsou zde vypočteny opět i podíly chybějících hodnot, což znamená, že respondent na otázku neodpověděl. Tyto podíly byly ovšem nulové.

Jelikož byli zkoumáni pouze respondenti do věku 40 let, činil jejich výsledný počet 667 v roce 1999 a 646 v roce 2008.

Tab. 15 - Charakteristika souboru respondentů dle vybrané kategorie v České republice ve věkové skupině 18–39 let v letech 1999 a 2008 (relativní četnosti – uvedeno v %)

	1999	2008
Stálý vztah		
Ne	35,2	37,5
Ano	64,8	62,5
Chybějící hodnoty	0,0	0,0

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Následně jsem provedla výpočet relativních četností na sloučené varianty odpovědí na vybrané otázky z EVS (tab. 16). U otázek bylo provedeno stejné sloučení odpovědí jako v předcházející kapitole.

Tab. 16 - Relativní četnosti pro sloučené varianty odpovědí na otázky z EVS v České republice ve věkové skupině 18–39 let v letech 1999 a 2008 (v %)

Otázka	Odpověď	1999	2008
Důležitost rodiny	souhlas	97,5	96,1
	nesouhlas	2,2	3,1
	chybějící hodnoty	0,3	0,8
Domov s oběma rodiči	souhlas	79,0	75,7
	nesouhlas	18,7	20,3
	chybějící hodnoty	2,3	4,0
Potřeba mít děti	souhlas	32,2	50,5
	nesouhlas	62,4	41,2
	chybějící hodnoty	5,4	8,3
Výchova dětí bez muže	souhlas	44,2	59,4
	nesouhlas	23,2	18,0
	chybějící hodnoty	32,5	22,6
Vztah – předpoklad štěstí	souhlas	60,1	56,5
	nesouhlas	18,0	17,6
	chybějící hodnoty	21,9	26,9
pracující matka stejná jako nezaměstnaná	souhlas	77,4	73,1
	nesouhlas	20,7	19,8
	chybějící hodnoty	1,9	7,1
Práce doma naplňuje jako za mzdu	souhlas	72,0	44,0
	nesouhlas	24,4	42,6
	chybějící hodnoty	3,6	13,5
Ospravedlnitelnost příležitostného sexu	nikdy	79,6	63,2
	vždycky	18,0	31,4
	chybějící hodnoty	2,4	5,4

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Dále jsem vypočítala relativní četnosti odpovědí na vybrané otázky podle toho, zda osoba má či nemá vztah. Zároveň jsem provedla analýzu pomocí kontingenčních tabulek, konkrétně uvedu koeficienty Gamma a signifikance chí-kvadrátu. Výsledky jsou zobrazeny v tab. 17.

Z tabulky vyplývá, že odpovědi na vybrané otázky jsou téměř u všech otázek závislé na tom, zda osoba má partnera nebo je singles. V obou letech šetření nebylo rozložení odpovědí příliš rovnoměrné v rámci mnou vybrané kategorie. Již v roce 1999 tedy byly znatelné rozdíly mezi odpověďmi osob žijící ve vztahu a mezi singles osobami. Můžeme pozorovat, že proměna hodnotových orientací započala zejména u singles osob, ovšem i u osob majících vztah proběhla významná proměna hodnot a názorů. Myslím si, že je to způsobeno věkem, neboť již výše bylo zmíněno, že změnami v hodnotách započaly u mladší věkové kategorie. Je vidět zejména rostoucí liberalizace v oblasti výchovy dětí, což můžeme doložit otázkou na to, zda dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, kde klesl podíl osob, které s tímto souhlasí. Dále i z otázky týkající se výchovy dětí bez muže vyplývá, že roste podíl osob, které souhlasí s tímto trendem. Tento růst byl znatelný zejména u singles osob. Co se týká otázky na to, zda je důležitá rodina, odpověděla v obou vlnách šetření většina respondentů, že ano. Z tohoto důvodu tedy nebude tato otázka zahrnuta do logistické regrese. Ovšem významně se mezi sebou liší odpovědi singles od osob, které mají partnera. V roce 1999 deklarovalo souhlas s tímto výrokem pouze 94,4 % singles respondentů, zatímco respondentů se stálým partnerem 99,5 %. V roce 2008 projevilo souhlas s výrokem 95 % respondentů, kteří jsou singles, zatímco respondentů, kteří mají partnera, souhlasilo 98 %. U otázky týkající se ospravedlnitelnosti příležitostného sexu je velmi znatelná proměna hodnot u singles osob. Mezi lety 1999 a 2008 výrazně vzrostlo procento singles, které si myslí, že příležitostný sex je ospravedlnitelný.

Klesl podíl osob, které souhlasí s tím, že práce doma naplňuje stejně jako práce za mzdu, zejména u osob, které mají vztah. To je způsobeno pravděpodobně vyšší touhou po vzdělání a kariéře u žen. U otázky na to, zda je vztah či manželství chápáno jako předpoklad štěstí jsou odpovědi mezi lety poměrně vyrovnané. Překvapivě u otázky týkající se toho, zda je potřeba mít děti, aby byl život naplněn, pozoruji mezi lety 1999 a 2008 výrazný růst souhlasu u obou mnou sledovaných kategorií. Toto může být způsobeno tím, že v roce 1999 kulminoval několikaletý pokles porodnosti a počet narozených dětí i úroveň úhrnné plodnosti dosáhly v České republice svého historického minima. Toto populační klima tedy mohlo mít vliv také na názory lidí a mladší lidé tedy mohli deklarovat nižší potřebu mít děti. U otázky na to, zda je pracující matka stejná jako nezaměstnaná došlo mezi lety k poklesu souhlasu u osob žijících ve vztahu, naopak u singles došlo k růstu souhlasu. To je v souladu s tím, že především singles kladou velký důraz na kvalitní zaměstnání a kdyby měly děti, snažily by se skloubit výchovu s prací.

Z této provedené analýzy se zdá, že v řadě otázek se názory singles liší od názorů osob žijících s partnerem, a to vždy k větší liberálnosti názorů singles osob. Osoby, které mají partnera, kladou větší důraz na to, aby děti vyrůstaly v domově tvořeném oběma rodiči, i když to není signifikantní. Singles naopak více uznávají to, že žena vychovává dítě sama, tedy bez muže. Rozdíl je patrný i u otázky na to, zda je dlouhodobý vztah předpokladem štěstí. Osoby mající partnera s tímto výrokem výrazně více souhlasí oproti singles osobám. Co se týká názorů na to, zda je pracující matka stejná jako nezaměstnaná, nejsou patrné příliš velké rozdíly mezi názory singles a osob, které mají partnera. Singles mají liberálnější tendence i v oblasti sexuálních vztahů, což lze doložit názory na výrok, zda je ospravedlnitelný příležitostný sex. Singles si častěji myslí, že příležitostný sex lze ospravedlnit, oproti osobám, které mají partnera.

Tab. 17 - Souhlasné vyjádření respondentů z České republiky ve věkové skupině 18–39 let s vybranými výroky dle vybrané kategorie v letech 1999 a 2008 (v %)

	Důležitost rodiny		Domov s oběma rodiči		Potřeba mít děti	
	1999	2008	1999	2008	1999	2008
Stálý vztah						
Ne	94,4	95,0	78,4	75,1	31,2	52,0
Ano	99,5	98,0	82,2	81,1	35,6	56,9
Signifikance	0,000	0,036	0,235	0,075	0,267	0,252
Koeficient Gamma	0,853	0,439	0,121	0,175	0,098	0,097

	Výchova dětí bez muže		Vztah - předpoklad štěstí		Pracující matka stejná jako nezaměstnaná	
	1999	2008	1999	2008	1999	2008
Stálý vztah						
Ne	69,1	81,4	74,4	71,0	72,9	79,8
Ano	63,5	73,8	78,2	79,0	82,1	78,0
Signifikance	0,230	0,047	0,332	0,049	0,006	0,603
Koeficient Gamma	-0,124	-0,218	0,105	0,212	0,259	-0,054

	Práce doma naplňuje jako za mzdu		Ospravedlnitelnost příležitostného sexu	
	1999	2008	1999	2008
Stálý vztah				
Ne	72,6	54,6	27,8	40,9
Ano	75,7	48,6	13,3	28,5
Signifikance	0,395	0,168	0,000	0,002
Koeficient Gamma	0,080	-0,121	-0,431	-0,270

Poznámka: v tabulce je vyjádřeno procento souhlasu s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Následně jsem vybrané výroky podrobila analýze pomocí binární logické regrese. Byly zkoumány rozdílnosti postojů v závislosti na tom, zda osoba má vztah nebo je singles. Jako závislé proměnné jsem použila právě sloučené varianty odpovědí na vybrané výroky z EVS. Jako nezávislé proměnnou jsem si zvolila výše zmíněnou otázku na to, zda má respondent stálý vztah, dále také pohlaví a nejvyšší dosažený stupeň vzdělání respondenta. Cílem je identifikovat, zda se singles osoby liší ve svých názorech za předpokladu, že kontrolujeme existující odlišnosti v závislosti na pohlaví a vzdělání. Výpočet byl prováděn obdobně jako v předchozí kapitole. Modelovala jsem souhlas s daným výrokem (tedy souhlas = 1 a nesouhlas = 0).

V následujících tabulkách (tab. 18, tab. 19, tab. 20, tab. 21, tab. 22, tab. 23) předkládám výsledky výpočtu binární logické regrese v letech 1999 a 2008. V obou letech bylo analyzováno 7 výroků.

Tab. 18 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999 (I)

	„Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“				„Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“				„Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah												
Ne	0,750	0,493	1,143	0,181	0,786	0,545	1,135	0,199	1,375	0,892	2,120	0,149
Ano	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Pohlaví												
Muž	1,492	0,999	2,227	0,050	0,854	0,611	1,193	0,354	0,595	0,398	0,891	0,012
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání												
Základní	0,562	0,230	1,377	0,208	1,627	0,850	3,116	0,142	1,157	0,547	2,448	0,702
Středošk.	0,421	0,195	0,909	0,028	1,341	0,784	2,293	0,284	1,172	0,633	2,171	0,613
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Na rozdíl od rozdílů, které se ukázaly při první analýze výroků za pomoci kontingenčních tabulek, při vícerozměrné analýze odlišnosti singles v názorech na potřebu domova s oběma rodiči, na to, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání a že žena může vychovávat děti bez muže, signifikantně nelišily.

V roce 1999 vyšel signifikantní rozdíl u otázky „Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“ Singles mají o více než třetinu nižší šanci s tímto výrokem souhlasit oproti osobám, které mají partnera. Tento rozdíl je signifikantní a velmi pochopitelný. Pro singles je obecně většinou velmi důležitá kariéra a uplatnění na trhu práce, takže je pro ně téměř nemyslitelné, že by zůstali s dítětem doma a nezaměstnané. Myslí si ale, že se o své děti dokážou velmi dobře postarat a zároveň neopustit svoji práci.

Druhým výrokem, který byl v roce 1999 signifikantní, je „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“ Singles mají více než dvaapůlkrát vyšší šanci s tímto výrokem souhlasit oproti osobám majícím partnera. Opět je to velmi logické a očekávané, neboť singles, kteří žijí bez partnera, často vyhledávají dočasné či sexuální vztahy. Jsou tedy schopni příležitostný sex ospravedlnit, oproti osobám, které mají stálého partnera.

Tab. 19 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999
(2)

	„Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“				„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah								
Ne	0,751	0,480	1,175	0,209	0,641	0,429	0,957	0,030
Ano	1	1	1		1	1	1	
Pohlaví								
Muž	1,505	0,991	2,288	0,055	0,859	0,585	1,263	0,440
Žena	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,310	0,616	2,786	0,483	0,604	0,276	1,321	0,207
Středošk.	1,461	0,808	2,643	0,210	0,647	0,328	1,278	0,210
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Tab. 20 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 1999
(3)

	„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“				„Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah								
Ne	0,809	0,548	1,194	0,287	2,615	1,710	3,999	0,000
Ano	1	1	1		1	1	1	
Pohlaví								
Muž	1,850	1,279	2,676	0,001	2,108	1,377	3,226	0,001
Žena	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	0,525	0,237	1,165	0,113	0,523	0,241	1,136	0,101
Středošk.	0,434	0,220	0,855	0,016	0,791	0,419	1,492	0,469
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

V roce 2008 vyšel signifikantní rozdíl u otázky „Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“ . Singles mají o přibližně o třetinu nižší šanci s tímto výrokem souhlasit oproti osobám majícím vztah. Dále vyšel signifikantní rozdíl u výroku „Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“ . Singles mají o polovinu vyšší šanci s tímto výrokem souhlasit, což je vzhledem k tomu, že nemají stálého partnera, pochopitelné. Dalším výrokem, kde byl rozdíl signifikantní je „Co si myslíte o následujících výrocích? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“. Singles mají přibližně o třetinu nižší šanci s tímto výrokem souhlasit. Toto je také velmi předvídatelné, neboť singles spatřují předpoklad štěstí v jiných věcech než je dlouhodobý vztah či manželství.

Posledním signifikantním výrokem v roce 2008 bylo „Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“. Singles měli o více než dvě třetiny vyšší šanci s tímto výrokem souhlasit. Oproti roku 1999 je tento rozdíl poněkud menší, což lze vysvětlit tím, že mezi jednotlivými vlnami šetření došlo k proměně hodnot i u osob žijících ve vztahu.

Tab. 21 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008 (I)

	„Když někdo říká, že dítě potřebuje domov s oběma rodiči, aby vyrůstalo šťastně, souhlasil/a byste s ním, nebo nesouhlasil/a?“				„Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?“				„Chce-li žena dítě, ale chce je vychovávat sama a žít bez muže, schvalujete to, nebo ne?“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah												
Ne	0,675	0,452	1,009	0,055	0,810	0,575	1,140	0,226	1,452	0,925	2,277	0,105
Ano	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Pohlaví												
Muž	1,292	0,871	1,918	0,203	0,784	0,564	1,090	0,148	0,761	0,497	1,165	0,209
Žena	1	1	1		1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání												
Základní	1,219	0,586	2,532	0,596	1,185	0,618	2,273	0,610	2,423	0,960	6,117	0,061
Středšk.	1,604	0,919	2,802	0,097	1,323	0,807	2,170	0,268	1,310	0,704	2,437	0,394
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Tab. 22 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008
(2)

	„Co si myslíte o následujících výrocih? Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“				„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah								
Ne	0,614	0,395	0,953	0,030	1,224	0,803	1,866	0,346
Ano	1	1	1		1	1	1	
Pohlaví								
Muž	1,380	0,898	2,120	0,142	0,706	0,474	1,052	0,087
Žena	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,432	0,563	3,646	0,451	0,555	0,249	1,235	0,149
Středošk.	0,924	0,463	1,846	0,823	0,760	0,400	1,445	0,403
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokiem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Tab. 23 - Poměry šancí pro vybrané otázky v České republice ve věkové skupině 18–39 let v roce 2008
(3)

	„Pro každý z následujících výroků, mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“				„Prosím řekněte mi pro každý z následujících výroků, zda dané jednání je vždy ospravedlnitelné nebo není nikdy ospravedlnitelné. Provozovat příležitostný sex.“			
	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.	Exp(B)	95% interval spolehlivosti		Sign.
		Dolní	Horní			Dolní	Horní	
Stálý vztah								
Ne	1,211	0,853	1,721	0,284	1,780	1,246	2,545	0,002
Ano	1	1	1		1	1	1	
Pohlaví								
Muž	1,169	0,835	1,637	0,364	1,806	1,273	2,562	0,001
Žena	1	1	1		1	1	1	
Nejvyšší dosažený stupeň vzdělání								
Základní	1,772	0,897	3,502	0,099	0,576	0,290	1,144	0,115
Středošk.	1,446	0,863	2,422	0,161	0,696	0,422	1,149	0,157
Vysokošk.	1	1	1		1	1	1	

Poznámka: modelován souhlas s daným výrokiem

Zdroj: EVS, vlastní výpočty

Kapitola 9

9 Závěr

Prvním cílem této práce bylo popsat vývoj demografických charakteristik singles v České republice od 90. let 20. století. Provedené analýzy ukazují, že ačkoli jsou singles poměrně novým fenoménem, jejich podíl na populaci České republiky má vzrůstající tendenci. V roce 1991 tvořili singles muži ve věku 25-39 let 6,14 % ze všech mužů v této věkové kategorii, singles ženy pak 2,02 %. V roce 2011 to bylo již 14,14 % u mužů a 8,38 % u žen. Zastoupení singles v České republice již činí pětinu všech samostatně bydlících hospodařících domácností jednotlivců.

Potvrzuje se hypotéza o tom, že životní styl singles vyznávají v České republice spíše muži oproti ženám, neboť singles muži převažovali nad singles ženami v celém období od roku 1991 až do 2011. Jejich převaha se ovšem postupně snižuje, neboť nárůst zastoupení singles byl nejdynamičtější u žen v mladších věkových kategoriích.

Díky výrazným změnám v partnerském a rodinném chování současných mladých lidí si život singles daleko častěji volí svobodní lidé, čímž se potvrzuje další hypotéza. V roce 2011 činil podíl svobodných singles 75,5 % u mužů a 76,7 % u žen. Druhou velkou skupinou singles tvoří rozvedené osoby, kde převažují muži a jejich podíl roste s věkem. Podíl rozvedených singles se od devadesátých let plynule snižuje v důsledku celkového poklesu sňatečnosti a výrazného odkladu uzavírání sňatku do vyššího věku.

Co se týká vzdělanostní úrovně singles, předpokládala jsem, že nejvyšší podíl singles osob bude mít vyšší vzdělání. Tato hypotéza byla potvrzena, singles vykazují vyšší úroveň vzdělanosti než celkové obyvatelstvo. Od roku 1991 klesá podíl singles se základním vzděláním a roste podíl singles s maturitou a s vysokoškolským vzděláním. Vzdělanostní úroveň se zlepšila více u singles žen než u singles mužů, neboť u žen byla výchozí pozice horší. Při porovnání singles mužů se všemi muži v daných věkových kategoriích mají singles muži vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných a naopak nižší podíl se základním vzděláním a středoškolsky vzdělaných bez maturity. Zde se tedy nepotvrzuje předpoklad, že velkou skupinu singles budou tvořit muži se základním vzděláním. U žen jsou rozdíly mezi singles ženami a všemi ženami ještě znatelnější. Zdá se tedy, že si životní styl singles volí častěji vzdělanější lidé.

Potvrzuje se i to, že singles jsou především ekonomicky aktivní, zaměstnané osoby. Podíl zaměstnaných singles tvoří vždy více než 80 % a mezi lety se příliš neliší ani u žen ani u mužů. Další velkou skupinu tvoří nezaměstnaní, kteří tvoří vždy kolem 10 % singles v dané věkové

kategorii. Tento rys singles jako ekonomicky aktivních je podobný ve všech vyspělých, zejména evropských státech. Při porovnání singles mužů se všemi muži v daných věkových skupinách lze konstatovat, že singles muži mají velmi podobné rozložení dle ekonomické aktivity. Nepotvrzuje se tedy předpoklad, že mezi singles muži jsou častěji zatoupeni nezaměstnaní. Naopak singles ženy mají ve všech zkoumaných kategoriích vyšší podíl zaměstnaných než je tomu u žen celkově. Ženy celkově mají mnohem vyšší podíl osob s vlastním zdrojem obživy než singles ženy.

Z výsledků analýzy rozmístění singles v krajích České republiky jasně vyplývá, že nejvyšší podíly žijí v Praze. Nejspíš je to způsobené tím, že do Prahy se lidé většinou stěhují z důvodu studia či za prací. Jedná se především o mladé osoby, které svůj volný čas věnují raději kariéře než vztahům.

Po provedení analýzy hodnotových orientací v České republice pomocí dat z EVS mohu konstatovat, že od roku 1990 do roku 2008 došlo k poměrně velké proměně hodnot obyvatelstva směrem k novým a alternativním formámžití a soužití partnerů. Pozornost byla věnována zejména identifikaci nositelů jednotlivých změn v reprodukčním chování. Za průkopníky nového typu hodnot lze považovat mladší svobodné respondenty, které mají velmi často vysokoškolské vzdělání, čímž se potvrzuje stanovená hypotéza. Liberálnější postoj byt také zaznamenán u rozvedených respondentů. K podobnému závěru došel i Sobotka (2008), který zjistil, že k proměně hodnot došlo zejména díky jejich rozšíření mezi osobami vzdělanými a mladšími.

Po kvantifikaci rozdílů mezi jednotlivými kategoriemi pomocí binární logistické regrese lze konstatovat, že věk a pohlaví respondenta jsou signifikantní prediktory téměř u všech zkoumaných výroků, týkajících se rodičovství a partnerského soužití, ve všech třech letech šetření. V roce 2008 se jako další signifikantní prediktor projevil také rodinný stav respondenta. Co se týká posledního mnou zkoumaného prediktoru, tedy nejvyššího dosaženého stupně vzdělání, byl signifikantní jen u několika málo výroků, a i tak jen částečně.

Po provedení analýzy odlišností postojů mezi singles a osobami majícími partnera se zdá, že u singles osob se projevuje větší liberalismus v pohledu na alternativní formy soužití, není to ovšem jednoznačné u všech studovaných výroků. Například odpovědi singles osob na výroky týkající se názoru na děti se příliš neliší od odpovědí osob, které mají partnera. Životní styl singles není tedy nezbytně spjat s plánovanou bezdětností a řada singles osob pravděpodobně děti mít bude. Naopak velké rozdíly vycházejí například u výroku týkající se ospravedlnitelnosti příležitostného sexu, kde singles měli o více než dvě třetiny vyšší šanci s tímto výrokem souhlasit. Z analýzy výroků vycházejí spíše nejasné závěry ohledně vyšší orientace singles na ekonomické uplatnění a seberealizaci v zaměstnání. Naopak s odstupem času posílila odlišnost singles vzhledem k jejich názorům na manželství nebo dlouhodobé vztahy, které v porovnání s lidmi s partnerem méně často považují za nezbytný předpoklad životního štěstí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALEŠ, Milan, 1995. Několik úvah po čtyřech letech [online]. *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, roč. 37, č. 2, s. 77–85. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/demografie>> [cit. 2016-04-28]. ISSN 1805-2991.
- BARTOŠOVÁ, M., P. FUČÍK a P. PAKOSTA, 2012. Dlouhodobý vývoj v časování porodů a sňatků: Obstojí individualizační teorie ve světle demografických dat? [online]. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 48, č. 2, s. 315–341. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/2940572a1b0c2ff799f7da07f062f18a69e3ab45_Dlouho_doby%20vyvoj%20v%20casovani%202012-2-4.pdf> [cit. 2016-04-30]. ISSN 0038-0288.
- BUMPASS, Larry a Hsien-Hen LU, 2000. Trends in Cohabitation and Implications for Children's Family Contexts in the United States. *Population Studies* [online]. Roč. 54, č. 1, s. 29–41. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/2584631>> [cit. 2016-04-28]. ISSN 1477-4747.
- COLEMAN, David, 2004. Why we don't have to believe without doubting in the „Second Demographic Transition“ – some agnostic comments. *Vienna Yearbook of Population Research* [online]. Roč. 2, s. 11–24. Dostupné z: <http://hw.oeaw.ac.at/0xc1aa500d_0x00062019> [cit. 2016-04-09]. ISSN 1728-5305.
- ČERNÁ, Kateřina, 2005. ANALÝZA: Nesezdaná soužití v ČR podle výsledků SLDB [online]. Demografické informační centrum. Dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artclID=65> [cit. 2016-04-15]. ISSN 1801-2914.
- Český statistický úřad, 1992. *Československé sčítání lidu 1991* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb/pramenne_dilo_1991> [Cit. 2016-04-20].
- Český statistický úřad, 1992. *Československé sčítání lidu 1991*. Praha: Český statistický úřad. Vyžádaná data.
- Český statistický úřad, 1992. *Demografická ročenka České republiky 1991* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_2009_1990> [Cit. 2016-04-20]

- Český statistický úřad, 2002. *Demografická ročenka České republiky 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_2009_1990> [Cit. 2016-04-20]
- Český statistický úřad, 2002. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001*. Praha: Český statistický úřad. Vyžádaná data.
- Český statistický úřad, 2003. Metodické vymezení základních ukazatelů ekonomické aktivity [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4115-03--1__metodicke_vymezeni_zakladnich_ukazatelu_ekonomicke_aktivity> [Cit. 2016-07-18]
- Český statistický úřad, 2003. *Metodické vysvětlivky Sčítání lidu, domů a bytů k 1. březnu 2001* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/13-6122-04--metodicke_vysvetlivky> [cit. 2016-04-15]. Český statistický úřad, 2011. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30261>> [cit. 2016-04-10].
- Český statistický úřad, 2012. *Demografická ročenka České republiky 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-cr-2011-hn4b3mzpuf>> [Cit. 2016-04-20]
- Český statistický úřad, 2012. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_#katalog=30261> [Cit. 2016-04-20].
- Český statistický úřad, 2012. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Praha: Český statistický úřad. Vyžádaná data.
- Český statistický úřad, 2013. *Věřících hlásících se k církvím výrazně ubylo* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/0b005170c8>> [cit. 2016-04-09].
- Český statistický úřad, 2014. *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu* [online]. Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>> [cit. 2016-04-09].
- DROTOVÁN, Michal, 2008. Analýza fenoménu singles v Evropě a na Slovensku. *Sociológia* [online]. Roč. 40, č. 1, s. 62–81. Dostupné z: <http://www.sav.sk/index.php?lang=sk&charset=&doc=journal-list&journal_no=36> [cit. 2016-04-14]. ISSN 1336-8613.

- DUFFKOVÁ, Jana, 2006. Životní způsob/styl a jeho variantnost. In: *Aktuální problémy životního stylu*. Sborník referátů a příspěvků ze semináře sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času [online]. Dostupné z: <http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_.html> [cit. 2016-04-14]. ISBN 8073081318.
- European Values Study. 2. Wave. *Integrated Dataset 1990* [online]. GESIS Data Archive, Netherlands [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>>.
- European Values Study. 3. Wave. *Integrated Dataset 1999* [online]. GESIS Data Archive, Netherlands [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>>.
- European Values Study. 4. Wave. *Integrated Dataset 2008* [online]. GESIS Data Archive, Netherlands [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>>.
- European Values Study: About EVS*, 2015 [online]. 2015 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <<http://www.europeanvaluesstudy.eu/page/about-evs.html>>.
- FÁBEROVÁ, Veronika, 2012. *Reprodukční strategie rodin v ČR*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Fakulta pedagogická.
- HABARTOVÁ, Pavlína, 2014. Singles tvoří již pětinu domácností jednotlivců. *Statistika&My, měsíčník Českého statistického úřadu* [online]. Roč. 4, č. 5, s. 34–35. Dostupné z: <<http://www.statistikaamy.cz/2014/05/singles-tvori-jiz-petinu-domacnosti-jednotlivcu/>> [cit. 2016-04-14]. ISSN 1804-7149.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 776 s. ISBN 9788073675691.
- HAŠKOVÁ, Hana a Ladislav RABUŠIC, 2008. K nízké sňatečnosti v České republice [online]. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, roč. 5, č. 2, s. 7–33. Dostupné z: <http://is.muni.cz/repo/788555/K_nizke_snatecnosti_v_CR.pdf> [cit. 2016-04-30]. ISSN 1214-813X.
- HAŠKOVÁ, Hana, 2009. Fenomén bezdětnosti [online]. *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, roč. 6, č. 4, s. 147–150. Dostupné z: <<http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/120307192422.pdf>> [cit. 2016-07-17]. ISSN 1214-813X.
- HAŠKOVÁ, Hana a Marta VOHLÍDALOVÁ, 2014. Singles. In: HAŠKOVÁ, Hana a et al. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: Slon, s. 103–129. ISBN 978-80-7419-178-7.
- HENDL, Jan, 2006. *Přehled statistických metod zpracování dat*. 3. vyd. Praha: Portál. 696 s. ISBN: 9788073674823.
- CHANEY, David, 1996. *Lifestyles*. 196 s. ISBN 0 415 11719 4.
- INGLEHART, Ronald, 1971. The Silent Revolution in Europe: Intergenerational Change in Post-Industrial Societies. *The American Political Science Review*. Roč. 65, č. 2,

- INGLEHART, Ronald, 1977. *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press. 482 s. ISBN 0-691-07585-9.
- JANDOUREK, Jan, 2009. *Úvod do sociologie*. 4. vyd. Praha: Portál. 232 s. ISBN 978-80-7367-644-5.
- JUNGOVÁ, Eliška, 2008. *Metody a techniky výzkumu veřejného mínění*. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Dostupné z: <[www.richardjung.cz/II.Metody_a_techiky_vyzkumu\(1\).ppt](http://www.richardjung.cz/II.Metody_a_techiky_vyzkumu(1).ppt)> [cit. 2016-04-15].
- KATRŇÁK, Tomáš, 2001. Strukturální příčiny poklesu sňatečnosti a nárůstu svobodných v devadesátých letech v České republice [online]. *Sociologický časopis*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 37, č. 2, s. 225–239. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/3784db59df28d195b38527202a1e9f0f474a20ef_152_01-2KATRN.pdf> [cit. 2016-07-17]. ISSN 0038-0288.
- KATRŇÁK, Tomáš et al., 2010. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 222 s. ISBN 978-80-7363-352-3.
- KOTYZOVÁ, Pavla, 2011. *Specifika spotřebitelského segmentu singles a možnosti marketingové komunikace při uspokojování jejich potřeb*. Žilina: Georg. 134 s. ISBN 978-80-89401-62-8.
- KREBS, Vojtěch, 2010. Sociální politika. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- LESTHAEGHE, Ron a Johan SURKYN, 2002. New forms of household formation in Central and Eastern Europe: are they related to newly emerging value orientations? In: *Economic Survey of Europe 2002/1* [online]. New York and Geneva: United Nations, Economic Commission for Europe, s. 197–216. Dostupné z: <<http://www.vub.ac.be/SOCO/ron/SDTEastern%20Euro%20paper%20RL%20JS.pdf>> [cit. 2016-04-11].
- LESTHAEGHE, Ron a Johan SURKYN, 2004. Value Orientations and the Second Demographic Transition (SDT) in Northern, Western and Southern Europe: An Update. *Demographic Research* [online]. Special Collection 3, s. 45–86. Dostupné z: <<http://www.demographic-research.org/special/3/3/s3-3.pdf>> [cit. 2016-04-11]. ISSN: 1435-9871.
- LESTHAEGHE, Ron, 1991-1992. The Second Demographic Transition in Western Countries: An Interpretation, IPD Working Paper 1991-2. In: MASON, Karen a An-Magritt JENSEN. *Gender and family change in industrialized countries* [online]. Brussel: Clarendon Press, s. 17–62. Dostupné z: <<http://www.vub.ac.be/demography/wp-content/uploads/2016/02/WP-IPD-1991-2.pdf>> [cit. 2016-04-09]. ISBN 9780198289708.

- LESTHAEGHE, Ron, 2010. The Unfolding Story of the Second Demographic Transition. *Population and Development Review* [online]. Roč. 36, č. 2, s. 211–251. Dostupné z: <<http://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/79230/j.1728-4457.2010.00328.x.pdf?sequence=1>> [cit. 2016-04-08]. ISSN 1728-4457.
- LINKOVÁ, Marcela, 2002. Singles: životní styl či z nouze cnost? *Přítomnost – politický a kulturní čtvrtletník* [online]. Roč. 8, s. 45–47. Dostupné z: <http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/2002/2002_1.pdf> [cit. 2016-04-15]. ISSN 1213-0133.
- MACKOVÁ, Alena, 2011. Prodlužující se soužití s rodiči jako odkládání dospělosti? *Sociální studia* [online]. Brno: Masarykova univerzita, č. 4, s. 13–28. Dostupné z: <<http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/120307182934.pdf>> [cit. 2016-04-30]. ISSN 1214-813X.
- MAŘÍKOVÁ, Marta a Hana MAŘÍKOVÁ, 2011. *Rozvody manželství a rozpady nesezdaných soužití: stejné a/nebo jiné sociální fenomény* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://www2.soc.cas.cz/zivotni-drahy/download/1228/prezentace_Marikova_Vohlidalova.pdf> [cit. 2016-04-28].
- MATOUŠKOVÁ, Lucie, 2011. *Obraz singles v časopise Harper's Bazaar a v časopise Maxim*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta pedagogická.
- MLČOCH, Zbyněk, 2008. Singles, jak vzniká fenomén singles, charakteristika a vlastnosti osamělých lidí. In: *Zbynekmlcoch.cz* [online]. 14. 11. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <<http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/vztahy/singles-jak-vznika-fenomen-singles-charakteristika-a-vlastnosti-osamelych-lidi>>.
- MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. 312 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- PAVLÍK, Z., J. RYCHTAŘÍKOVÁ a A. ŠUBRTOVÁ, 1986. *Základy demografie*. 1. vyd. Praha: Academia. 732 s.
- PRŮCHA, Ladislav, 2015. *Popisná statistika* [online]. S. 116–136. Dostupné z: <<https://math.feld.cvut.cz/prucha/mstp/7pu.pdf>> [cit. 2016-04-20].
- RABUŠIC, L., L. PETROVÁ a M. KAFKOVÁ, 2010. České hodnotové proměny 1991–2008. *Sociální studia*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, č. 4. ISSN 1214-813X.
- RABUŠIC, L., P. SOUKUP a P. MAREŠ, 2015. *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Brno: Masarykova univerzita. 520 s. ISBN: 9788021063624.
- RABUŠIC, Ladislav, 2000. Je česká společnost „postmaterialistická“? *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 36, č. 1, s. 3–22. Dostupné z: <http://www.sreview.soc.cas.cz/uploads/8e9c5afe3df7e7febec7769d707345e57420083d_387_003RABUS.pdf> [cit. 2016-04-13]. ISSN 0038-0288.
- RABUŠIC, Ladislav, 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství. 266 s. ISBN 80-864-2901-6.

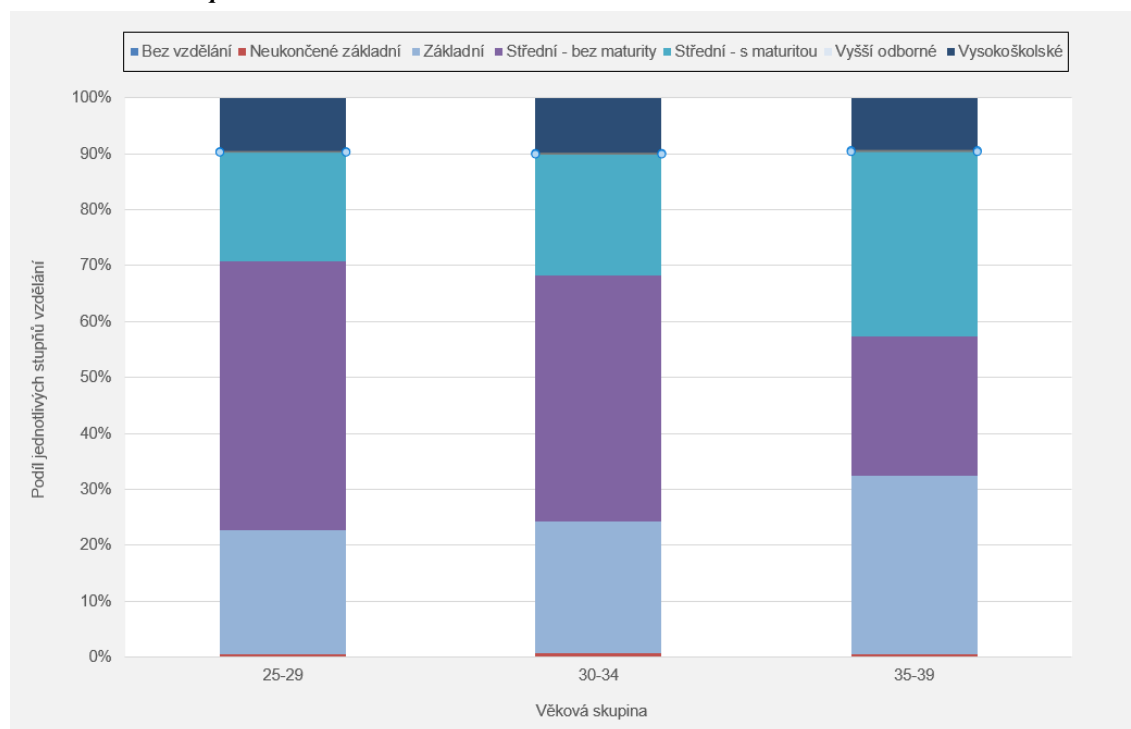
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 1998. Česká republika a druhý demografický přechod? *Geografické rozhledy*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti s.r.o., roč. 7, č. 3, s. 39–42. ISSN 1210-3004.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 1999. Is Eastern Europe experiencing a second demographic transition? *Acta Universitatis Carolinae – Geographica* [online]. Praha: Karolinum, č. 1, s. 19–44. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/acta/1999/AUC_1999_34_Rychtarikova_Is_Eastern_Europe.pdf> [cit. 2016-04-11]. ISSN 2336-1980.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka, 2014. Demografická analýza II [přednáška]. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2000. Nebojte se logistické regrese. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 36, č. 4, s. 475–492. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/5f6961faa17dd98a67cfb71a5205469d297369f5_372_475REHAK.pdf> [cit. 2016-04-20]. ISSN 0038-0288. s. 991–1017. ISSN: 0003-0554.
- SELTZER, Judith, 2000. Families Formed Outside of Marriage. *Journal of Marriage and Family* [online]. Roč. 62, č. 4, s. 1247–1268. Dostupné z: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3737.2000.01247.x/abstract>> [cit. 2016-04-28]. ISSN 1477-4747.
- SCHWARZ, Mary Ann a BarBara SCOTT, 2003. *Marriages and Families: Diversity and Change*. 207 s. ISBN 0138185506.
- SOBEL, Michael, 1981. *Life style and social structure concepts, definitions, analyses*. New York: Academic Press. 226 s. ISBN 0126542805.
- SOBOTKA, Tomáš, K. ZEMAN a V. KANTOROVÁ, 2003. Demographic Shift in the Czech Republic after 1989: A second demographic transition view. *European Journal of Population* [online]. Roč. 19, č. 3, s. 249–277. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/225929779_Demographic_Shifts_in_the_Czech_Republic_after_1989_A_Second_Demographic_Transition_View> [cit. 2016-07-18]. ISSN 1477-4747.
- SOBOTKA, Tomáš, 2008. The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe. *Demographic Research* [online]. 2008, roč. 19, s. 171–224. Dostupné z: <<http://www.demographic-research.org/volumes/vol19/8/19-8.pdf>> [cit. 2016-07-09]. ISSN: 1435-9871.
- SOBOTKA, Tomáš, 2011. Fertility in Central and Eastern Europe after 1989: Collapse and Gradual Recovery. *Historical Social Research/Historische Sozialforschung* [online]. Roč. 36, č. 2, s. 246–296. Dostupné: <http://www.oeaw.ac.at/vid/download/sobotka/Sobotka_Fertility%20collapse%20and%20recovery%20CEE_HSR2011.pdf> [cit. 2016-04-11]. ISSN 0172-6404.
- STAPLES, Robert, 1981. *The world of Black singles: changing patterns of male/female relations*. Westport: Greenwood Press. 259 s. ISBN 03-132-2478-1.

- STEIN, Peter, 1981. *Singles life: Unmarried Adults in Social Context*. New York: Martin's Press. 360 s. ISBN 0312725973.
- ŠAFR, Jiří, 2015. *Studijní materiály k předmětu Analýza kvantitativních dat II* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Dostupné z: <metodykv.wz.cz/AKD2_odds_ratio.ppt> [cit. 2016-04-20].
- ŠŤASTNÁ, Anna a Jana PALONCYOVÁ, 2011. První partnerská soužití českých žen a mužů a rostoucí význam kohabitací. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Roč. 12, č. 2, s. 16–29. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/552032014ee4a76ff127181edbc165cc277ae23b_prvni-partnerska-souziti-ceskych-zen-a-muzu.pdf> [cit. 2016-07-18]. ISSN: 1805-7632.
- TOMÁŠEK, Marcel, 2003. Singles v České republice – o aktuálně probíhajícím výzkumu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 4, č. 3–4, s. 5–7. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/4c23dbd59ab14341c2c1ab752582c06851813171_rocnik04-3-4-2003.pdf> [cit. 2016-04-15]. ISSN 1805-7632.
- TOMÁŠEK, Marcel, 2006. Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, roč. 42, č. 1, s. 81–105. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1410f645b65a6fdda3b4a2beaf43bb8964b9bc80_584_107tomasek22.pdf> [cit. 2016-04-14]. . ISSN 0038-0288.
- VAN DE KAA, Dirk, 1987. Europe's Second Demographic Transition. *Population Bulletin*. Roč. 42, č. 2, s. 1–59. ISSN: 0032-468X.
- VAN DE KAA, Dirk, 2002. The Idea of Second Demographic Transition in Industrialized Countries. Paper presented at the Sixt Welfare Policy Seminar, National Institute of Population and Social Security, Tokyo, 29 January 2002 [online]. 34 s. Dostupné z: <http://www.ipss.go.jp/webj-ad/webjournal.files/population/2003_4/kaa.pdf> [cit. 2016-04-08].
- WIESNEROVÁ, Ema, 2016. Singles mají problém oddělit volný čas a práci. In: *Online.muni.cz* [online]. 17. 1. [cit. 2016-05-07]. Dostupné z: <https://www.online.muni.cz/tema/7028-singles-maji-problem-oddelit-volny-cas-a-praci>.
- ZVÁRA, Karel, 2014. *Studijní materiály k předmětu Statistika* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Dostupné z: <http://www.karlin.mff.cuni.cz/~zvara/> [cit. 2016-04-20].

PŘÍLOHY

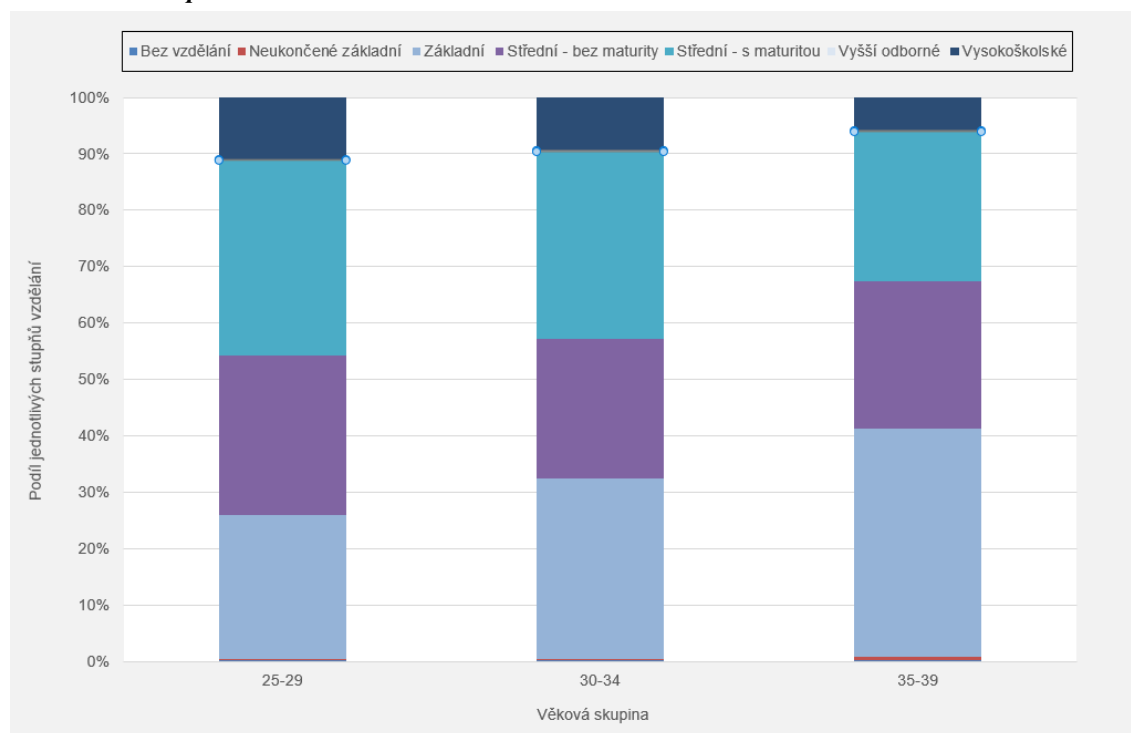
Příloha 1	Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 1991	77
Příloha 2	Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 1991	77
Příloha 3	Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 2001	78
Příloha 4	Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 2001	78
Příloha 5	Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 1991	79
Příloha 6	Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 1991	79
Příloha 7	Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 2001	80
Příloha 8	Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 2001	80

Příloha 1 - Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 1991

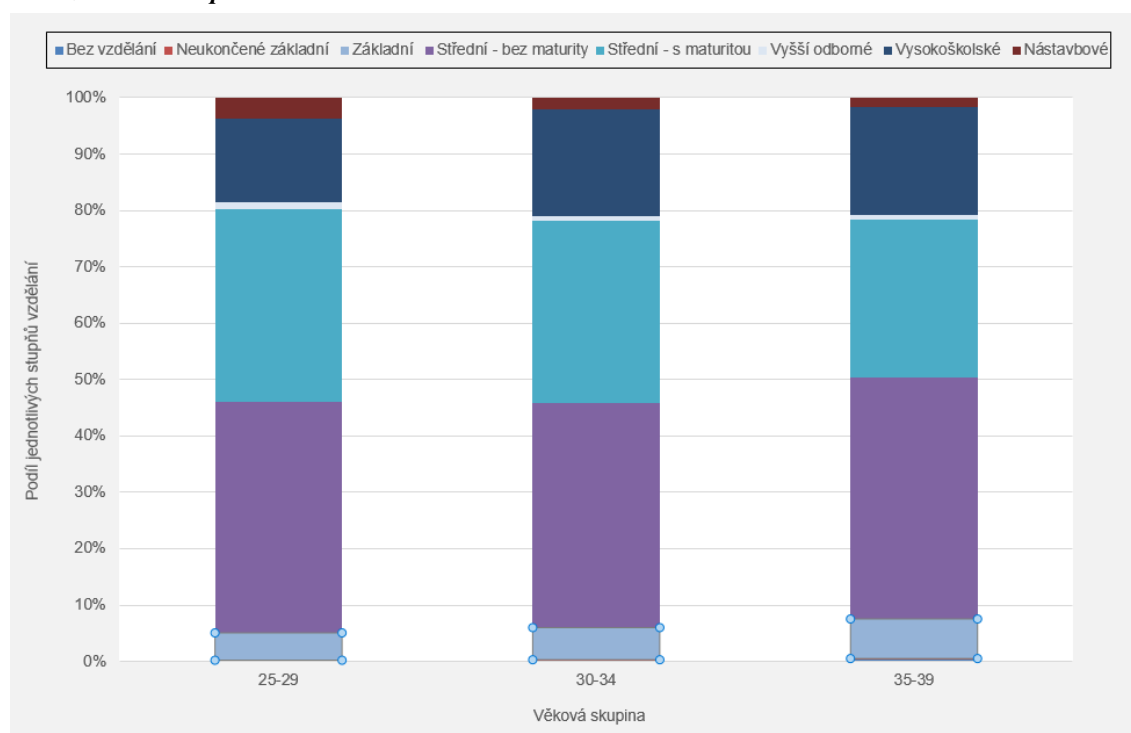
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 2 - Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 1991

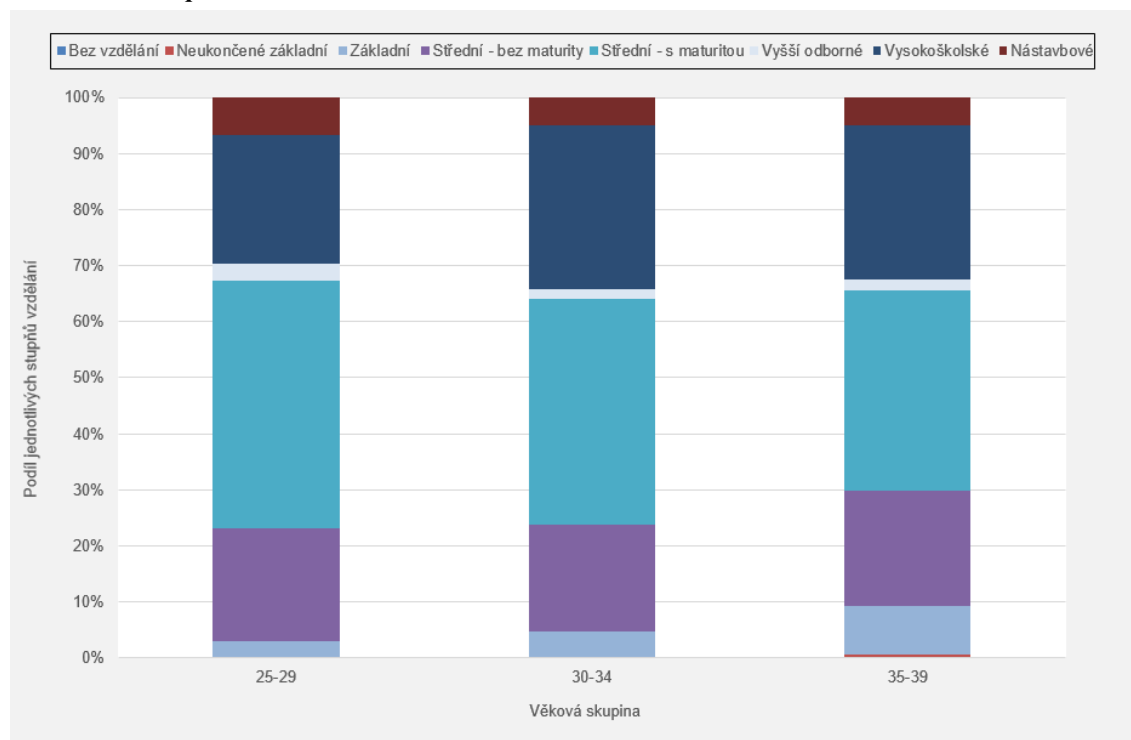
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 3 - Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 2001

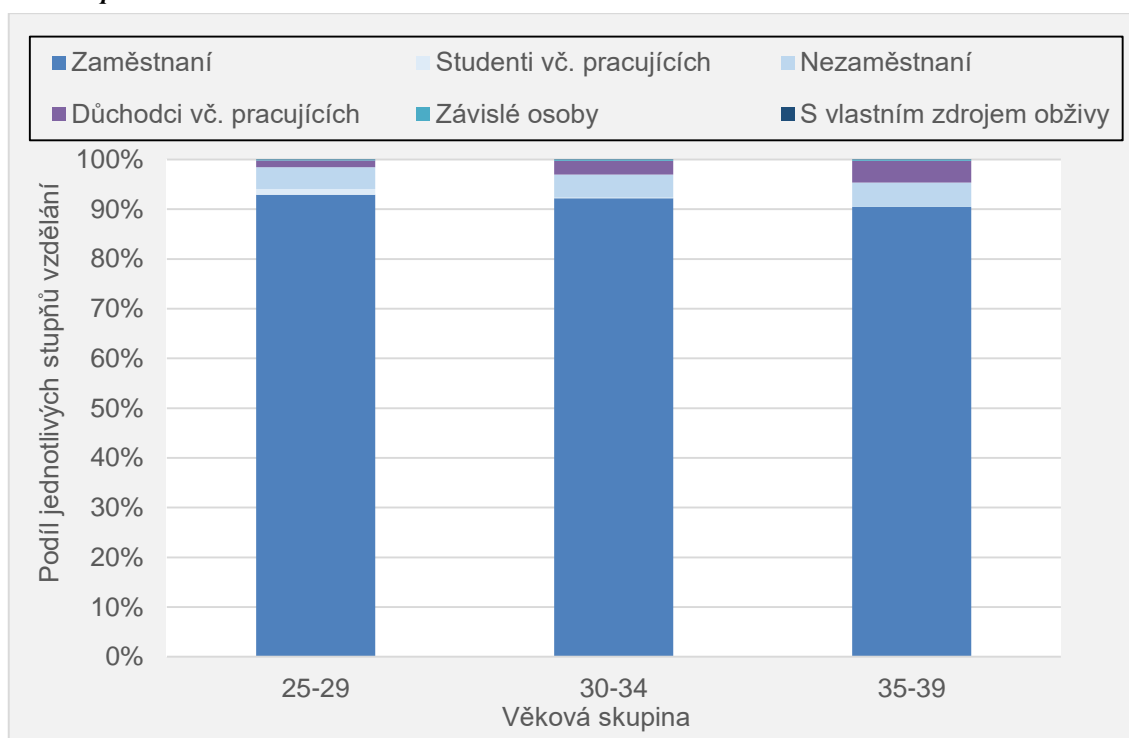
Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 4 - Rozložení singles dle nejvyššího dosaženého vzdělání, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 2001

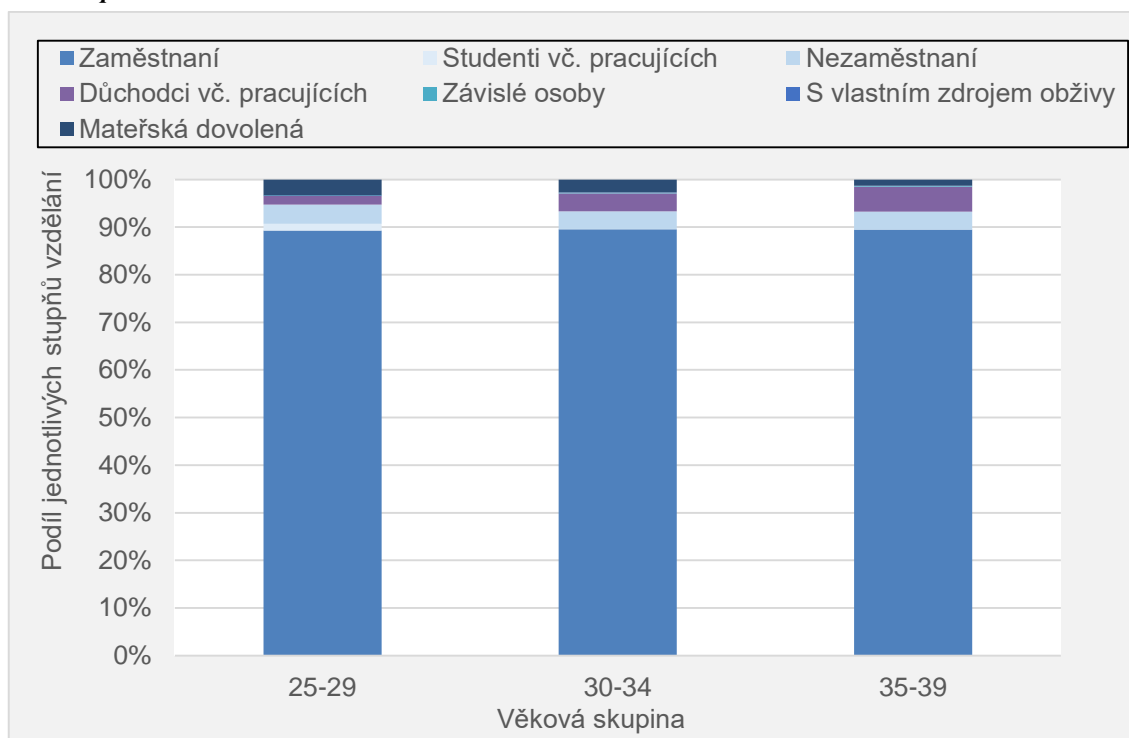
Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 5 - Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 1991

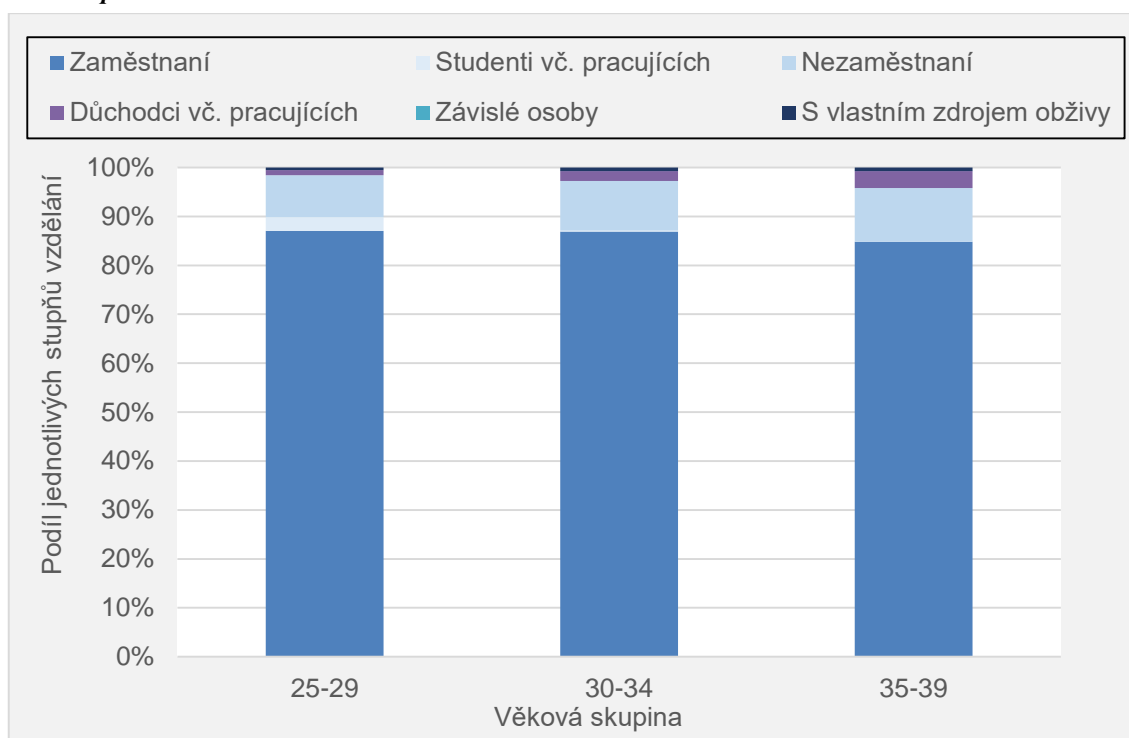
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 6 - Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 1991

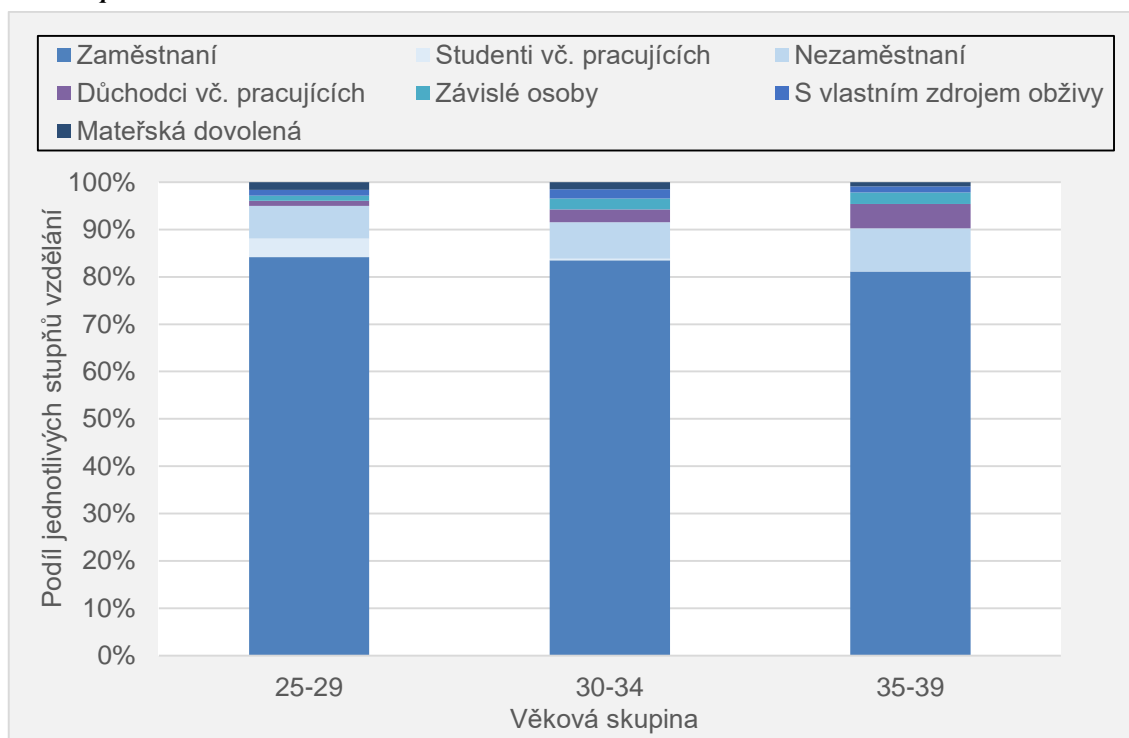
Zdroj: SLDB 1991 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 7 - Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u mužů v České republice v roce 2001

Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 8 - Rozložení singles dle ekonomické aktivity, pohlaví a pětiletých věkových kategorií u žen v České republice v roce 2001

Zdroj: SLDB 2001 – vyžádaná data od ČSÚ, vlastní zpracování